

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 69/2016

Metsien monimuotoisuuden suojeleminen ja metsien käsittelyjä monipuolistavien neuvontapalvelujen kehittäminen

Maanomistajien ja metsäammattilaisten näkemyksiä

Teppo Hujala, Sari Pynnönen, Mikko Kurttila, Anni Arponen,
Sanna Kasurinen, Sanna Tähtinen, Eeva Primmer, Riikka Paloniemi

Metsien monimuotoisuuden suojele ja metsien käsittelyjä monipuolistavien neuvontapalvelujen kehittäminen

Maanomistajien ja metsäammattilaisten näkemyksiä

Teppo Hujala, Sari Pynnönen, Mikko Kurttila, Anni Arponen,
Sanna Kasurinen, Sanna Tähtinen, Eeva Primmer, Riikka Paloniemi

ISBN: 978-952-326-331-4 (Painettu)

ISBN: 978-952-326-332-1 (Verkojulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkojulkaisu)

URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-332-1>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Teppo Hujala, Sari Pynnönen, Mikko Kurttila, Anni Arponen, Sanna Kasurinen, Sanna Tähtinen, Eeva Primmer, Riikka Paloniemi

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2016

Julkaisuvuosi: 2016

Kannen kuva: Teppo Hujala/Luke

Painopaikka ja julkaisumyynti: Juvenes Print, <http://luke.juvenesprint.fi>

Tiivistelmä

Teppo Hujala^{1a)}, Sari Pynnönen²⁾, Mikko Kurttila^{1b)}, Anni Arponen³⁾, Sanna Kasurinen⁴⁾, Sanna Tähtinen⁵⁾, Eeva Primmer⁶⁾, Riikka Paloniemi⁶⁾

^{1a)}Luonnonvarakeskus (Luke), Koetilantie 5, 00790 Helsinki, teppo.hujala@luke.fi

^{1b)}Luonnonvarakeskus (Luke), PL 68, 80101 Joensuu

²⁾Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, PL 510, 00101 Helsinki

³⁾Helsingin yliopisto, Bio- ja ympäristötieteellinen tiedekunta, PL 65, 00014 Helsingin yliopisto

⁴⁾Suomen metsäkeskus, Aleksanterinkatu 18, 15140 Lahti

⁵⁾Varsinais-Suomen ELY-keskus, Luonnonsuojeluyksikkö, PL 236, 20101 Turku

⁶⁾Suomen ympäristökeskus (SYKE), Ympäristöpolitiikkakeskus, Mechelininkatu 34a, 00260 Helsinki

Metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSO on saanut kiitosta maanomistajien vapaaehtoisuuden lähtökohdasta sekä toimijoiden yhteistyön paranemisesta. Ohjelman ansiosta Suomen metsien suojelupinta-ala on lisääntynyt. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuus heikkenee kuitenkin yhä, ja METSO-määrärahojen leikkaus heikentää monimuotoisuuden turvaamisen jatkuvuutta. Monimuotoisuuden ja muiden luontoarvojen turvaamiselle yksityismetsissä tarvitaan uusia ja täydentäviä toteuttamisväyliä, joista yksi on monimuotoisuusnäkökulman sisällyttäminen vahvemmin osaksi tavanomaisia metsäpalveluja ja talousmetsien käsittelyä.

Yksityismetsänomistajille suunnattujen neuvonta- ja suunnittelupalvelujen toimintaympäristö on muuttunut viime vuosina merkittävästi: uudistettu metsälaki tarjoaa maanomistajille aiempaa enemmän vapauksia, ja samaan aikaan julkisrahoitteinen neuvonta ja markkinaehtoinen metsäsuunnittelu on erotettu toisistaan eri organisaatioihin. Tätä taustaa vasten kehitetty neuvontapalveluja tukeva tutkimus selvitti maanomistajien ja metsäammattilaisten näkemyksiä. Tutkimushanke keräsi ja analysoi seuraavia aineistoja: i) postikysely yksityismetsänomistajien (n=509) näkemyksistä metsien monimuotoisuuden turvaamisesta sekä neuvonta- ja suunnittelupalveluista, sekä ii) internet-lomakekysely (n=260) metsänhoitoyhdistysten ja OTSO Metsäpalveluiden toimihenkilöiden kokeimuksista ja näkemyksistä erilaisten monimuotoisuuden turvaamiseen kytkeytyvien palvelujen tarjoamisesta maanomistajille.

Tutkimus osoitti, että maanomistajat pitävät puuntuotantoa tärkeimpänä metsänomistuksensa tavoitteena, mutta myös monimuotoisuuden turvaaminen nähdään tärkeäksi. Noin kaksi kolmesta kyselyyn vastanneesta maanomistajasta piti monimuotoisuuden turvaamista omalla tilallaan tärkeänä. Omistajat painottivat omaa päätösvaltaa, mutta sen rinnalla myös halua säästää arvokkaita kohteita ja niiden monimuotoisuutta. Vastaajista yli puolet suhtautui myönteisesti METSON kohdennettuun markkinointiin ja periaatteeseen luoda laajempia ekologisia verkostoja; konkreettinen suojelu-yhteistyö naapurimaanomistajan kanssa ja toisiinsa kytkeytyneistä kohteista suuremman korvauksen maksaminen eivät kuitenkaan saaneet kuin 30–40 prosentin kannatuksen. Kartta oman metsän arvokkaista kohteista oli omistajien mielestä tarpeellisin monimuotoisuuden turvaamisen palvelu. Metsänhoitoyhdistys oli suosituin yhteydenottotaho METSO-asioissa (47 % omistajista).

Tutkimuksen pohjalta voidaan sanoa, että metsäammattilaiset työskentelevät arjessaan monimuotoisuusneuvonnan parissa. Internet-kyselyyn vastanneista metsäammattilaisista noin 90 prosenttia oli neuvonut maanomistajia vapaaehtoisen suojelun mahdollisuuksista, noin puolet oli avustanut maanomistajia METSO-sopimuksen tekemisessä ja noin 10 prosenttia laatinut monimuotoisuutta painottavia metsäsuunnitelmia. Jatkuvan kasvatuksen tai intensiivikasvatuksen suunnittelupalvelua oli tehnyt noin kolmannes metsänhoitoyhdistysten vastaajista ja noin puolet OTSO Metsäpalvelujen vastaajista.

Tulokset antavat viitteitä metsänomistajien avoimuudesta metsän monimuotoisuutta vaalivia metsäpalveluja kohtaan, ja ne myös kertovat metsäammattilaisten joukossa ilmenevästä valmiudesta aiempaa monipuolisempiin palveluihin. Metsänhoitoyhdistysten ja metsäpalveluyritysten johtamisella ja koulutuksella ja edelläkävijäkokemusten levittämisellä metsäammattilaisten vertaisverkostossa tulee olemaan ratkaiseva merkitys metsäpalvelujen tarjonnan monipuolistamisessa ja metsänomistajien piilevään kysyntään vastaamisessa.

Asiasanat: metsien monimuotoisuus, METSO-ohjelma, metsäammattilaiset, metsäneuvonta, metsäpalvelut, metsätalouden suunnittelu, yksityismetsänomistajat

Alkusanat

Käsillä oleva tutkimusraportti on laadittu maa- ja metsätalousministeriön vuosina 2013–2016 rahoittamassa METSO-yhteistutkimushankkeessa ”Tieto ja vuorovaikutus monimuotoisuuden turvaamisen kohdentamisen tueksi”, jota on koordinoanut Suomen ympäristökeskus ja jossa tutkimuskumppaneina ovat olleet Luonnonvarakeskus (2013–2014 Metsäntutkimuslaitos) sekä Helsingin yliopisto ja jossa METSO-toteuttajatahoja ovat edustaneet Suomen metsäkeskus (Pohjois-Karjala), Varsinais-Suomen ELY-keskus sekä MTK-metsälinja (2013–2014 Metsänomistajien liitto Länsi-Suomi). Kiitämme hankkeen ohjausryhmää ja sen puheenjohtajaa, MMM:n neuvotteleva virkamies Ville Schildtiä osuvista tutkimustyötä suunnanneista kommentteista sekä OTSO Metsäpalveluissa aineistonkeruun aikaan työskennellyttä MH Markku Mehtätaloa yhteistyöstä. Lisäksi kiitämme ympäristöasiantuntija Markus Nissistä MTK:sta kannustuksesta ja osuvista kommentteista tutkimusprosessin eri vaiheissa. Tutkimuskyselyihin vastanneiden maanomistajien ja metsäammattilaisten myötävaikutus tutkimuksen onnistumiseen ansaitsee erityisen maininnan.

Joulukuussa 2016, tekijät

Sisällys

1. Johdanto	7
2. Aineisto ja menetelmät	9
2.1. Metsänomistajakyselyn toteutus ja otannat	9
2.2. Metsänomistajakyselyn vastaajajoukko	11
2.3. Metsäammattilaiskyselyn toteutus ja vastaajajoukko	14
2.4. Analyysi	15
3. Tulokset	16
3.1. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen yksityismetsissä	16
3.2. Tieto ja vuorovaikutus monimuotoisuuden turvaamisessa	19
3.3. Ammattilaisten kokemus vapaaehtoisesta monimuotoisuuden suojelusta	23
3.4. Metsien käsittelyjen monipuolistaminen	24
3.5. Metsäsuunnittelun tavoitteet ja toteutus metsäammattilaisten näkökulmasta	28
4. Tulosten tulkinta ja johtopäätökset	31
4.1. Asenteet monimuotoisuuden turvaamiseen ja kohdennettuihin toimiin	31
4.2. Kokemukset ja aikomukset omassa metsässä sekä vertailu palveluntarjoajien näkökulmiin ...	32
4.3. Metsäsuunnittelun ja neuvonnan kehittäminen: teemoina monimuotoisuuden integrointi, metsänomistajalähtöisyys, tilanrajojen ylittävyys ja käsittelyjen monipuolistaminen	32
4.4. Poliittikkaasteet ja jatkotutkimustarpeet	34
5. Viitteet	35

1. Johdanto

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden turvaamisen ohjelma METSO alkoi vuonna 2008. Sitä edelsi laaja kokeiluvaiheen (2002–2007) ohjelma, jossa keskeisenä selvityskohteena oli monimuotoisuuden turvaamisen onnistuminen maanomistajien vapaaehtoisuuteen pohjautuen. Uuden vapaaehtoisen toimintamallin käyttöönottoa tuettiin laajasti tutkimuksen keinoin arvioimalla uutta mallia osana monimuotoisuuden turvaamisen kokonaisuutta (MOSSE 2008) sekä mallin yksittäisiä toimenpiteitä, kuten yhteistoimintaverkostoja (Primmer & Keinonen 2006).

METSO-ohjelman poikkeuksellisen perusteellinen valmistelu sekä uuden toimintamallin toteutus ovat johtaneet ohjelman sekä monimuotoisuuden turvaamisen laajempaan hyväksyttävyyteen erityisesti maanomistajien joukossa. Tähän lienee vaikuttanut erityisesti korostettu metsänomistajakeskeisyys ja ohjelman tarjoamat monipuoliset mahdollisuudet osallistua monimuotoisuuden turvaamiseen. Myös tiedotus ohjelmasta on ollut monipuolista (esim. Minun METSO:ni 2012, Hujala & Rantala 2012, Syrjänen ym. 2016) ja onnistunut tavoitteissaan. Ohjelman toiminnan arviointia ja hienosäätöä edistää myös ohjelman säännöllinen ja monipuolinen seuranta (esim. Koskela ym. 2010, Laita ym. 2012, Kuusela & Koskela 2015, Koskela ym. 2016); seurannan ansiosta tiedetään esimerkiksi, että METSO:n tavoitteista on vuoden 2016 aikana toteutunut yli puolet.

Ohjelman kokeiluvaiheessa toteutukseen osallistuneiden organisaatioiden toiminta oli osin siiloutunutta, eikä yhteistyö monimuotoisuuden turvaamisessa aina toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla (Syrjänen ym. 2006). Ohjelman edetessä tässä on kuitenkin tapahtunut suotuisaa kehitystä: muun muassa potentiaalisten suojelukohteiden arvokkaiden piirteiden tunnistaminen ja viranomaisyhteistyö ovat edistyneet (Paloniemi & Tikka 2008, Paloniemi & Varho 2009, Primmer ym. 2013). Ohjelman aikana on muodostunut toimivia tiedon jakamisen ja yhteistyön malleja. Esimerkiksi Metsäkeskuksen ja ELY-keskusten sekä niitä tukevien alueellisten METSO-yhteistyöryhmien kesken on jaettu tietoa ja monipuolisia hyviä käytäntöjä (Koskela ym. 2010, Borg & Paloniemi 2012). Verkostoituminen, tiedon jakaminen ja yhteistyö vaihtelevat kuitenkin eri toimintamuotojen välillä (Primmer 2011, Borg & Paloniemi 2012, Kumela ym. 2013), eivätkä METSO-ohjelman toteuttajat voi ohjelman toimeenpanon vuoksi poiketa organisaatioidensa ydintehtävistä (Primmer ym. 2013). Erilaiset metsänomistajat hyödyntävät useiden eri toimijoiden tuottamaa tietoa vaihtelevasti ja luottavat eri toimijoihin eri tavoin (Paloniemi & Vainio 2011, Vainio & Paloniemi 2012).

Varsinaista METSO-ohjelmaa on tätä raporttia kirjoitettaessa toteutettu noin yhdeksän vuotta, ja kokeiluvaiheen alusta on kulunut aikaa 15 vuotta. Tieto ohjelmasta, sen sisältämästä keinovalikoimasta, toteutuksen periaatteista, käytännön vaiheista sekä toisten maanomistajien kokemuksista on todennäköisesti levinnyt laajasti metsänomistajien joukkoon. Lisäksi voidaan olettaa, huolimatta suomalaisten metsäorganisaatioiden laajasta uudelleenorganisoinnista, että metsäammattilaisten tietotaso monimuotoisuuden turvaamisesta, eri organisaatioiden roolit ja keskinäinen yhteistyö monimuotoisuuden turvaamiseen ovat ainakin jossain määrin vakiintuneet. Siksi on hyödyllistä arvioida nykyisiä käytäntöjä sekä metsänomistajien että -ammattilaisten näkökulmasta.

Nykytilanteen selvittämisen lisäksi metsien monimuotoisuuden turvaamisen edessä on uusia haasteita ja mahdollisuuksia. Niukkenevien budjettivarojen aikana monimuotoisuuden turvaamisen resurssien mahdollisimman tehokas kohdentaminen hyväksyttävyyttä säilyttäen nousee tärkeäksi kehittämisteemaksi. Voitaisiko ekologista vaikuttavuutta ja toiminnan tehokkuutta lisätä esimerkiksi tuomalla yksityismetsien monimuotoisuuden turvaamiseen mukaan enemmän tilanrajat ylittävää näkökulmaa ja kenties samalla nykyistä vahvempi alueellinen suunnittelu? Olisiko monimuotoisuuden turvaaminen integroitavissa ns. ”arkimetsänhoitoon” paremmin esimerkiksi jatkuvan kasvatuksen metsänhoitomallin osana (ks. Kumela & Hänninen 2011, Asikainen ym. 2014)? Sekä metsänomistajilla että metsäammattilaisilla voi olla erilaisia näkemyksiä nykymallin toiminnan ongelmista tai tehostamisen keinoista.

Tämän kahteen eri kyselytutkimukseen perustuvan tutkimusraportin tavoitteena on:

- selvittää metsänomistajien näkemyksiä monimuotoisuuden turvaamisen nykyisistä keinoista ja käytännöistä heidän omilla tiloillaan;
- kartoittaa mielipiteitä uusista monimuotoisuuden turvaamisen keinoista, metsien käsittelyn periaatteista sekä vuorovaikutuksen kehittämisestä monimuotoisuuden turvaamisessa;
- selvittää, miten monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvät työtehtävät ovat integroituneet osaksi metsäammattilaisten työtä; sekä
- miten monimuotoisuuden turvaaminen otetaan huomioon metsien käytön tilakohtaisessa suunnittelussa ja metsäneuvonnassa, jotka ovat keskeisiä metsien käsittelyn päätöstukitilanteita.

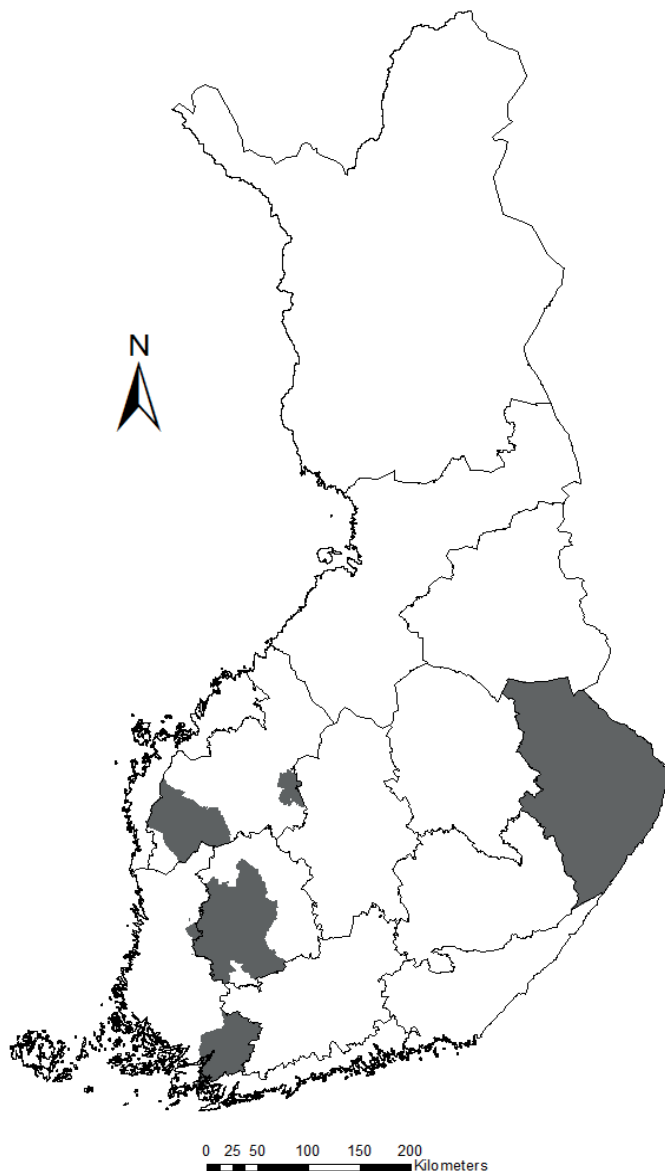
Tulosten perusteella raportti arvioi monimuotoisuuden turvaamisen keinovalikoiman kehittämistä ja kohdennetun monimuotoisuusneuvonnan mahdollisuuksia METSO-ohjelman toteutuksessa.

2. Aineisto ja menetelmät

2.1. Metsänomistajakyselyn toteutus ja otannat

Postikysely toteutettiin kolmella osaotosalueella (kuva 1), Pohjois-Karjalassa, Pirkanmaa-Etelä-Pohjanmaalla ja Rekijokilaakson ympäristössä Varsinais-Suomessa. Kyselyn osaotosalueilla käytettiin erilaisia otantamenettelyjä (taulukko 1). Otosten poiminnassa eri metsälököluokkien painotuksessa käytettiin Leppäsen ja Sevolan (2014) metsätilastoa.

Kyselylomakkeita lähetettiin yhteensä 2200 kappaletta. Kyselyn toteutus alkoi huhtikuussa 2014, jolloin kyselylomakkeet lähetettiin. Kyselyyn annettiin vastausaikaa noin kaksi viikkoa. Ensimmäiseen kyselyyn vastaamattomille lähetettiin huhtikuun lopussa uusi kyselylomake.

Kuva 1. Maanomistajakyselyn otosalueet, vasemmalta alhaalta oikealle ylös luettuna Rekijokilaakson alue, Pirkanmaan ja Etelä-Pohjanmaan valikoidut metsänhoitoyhdistykset sekä Pohjois-Karjalan maakunta (kartta: A. Harlio, kartan lähde: Maanmittauslaitos).

Taulukko 1. Metsänomistajakyselyn kolme otosta ja niiden ominaisuudet.

Otos	Perusjoukko	Kyselyjä lähetetty	Vastausprosentit	Otoksen tyyppi
Pohjois-Karjala yhteensä	19 885	1019	29,2 % (298 kpl)	
Pohjois-Karjala Osaotos 1. Kaikki vuosina 2004–2013 maakunnassa yksityisen suojelu- tai ympäristötukisopimuksen tehneet	599	YSA 267 Y-tuki 332	33,0 % (YSA 86 + Y-tuki109) (195 kpl)	
Pohjois-Karjala Osaotos 2	19 286	420	25,0 % (103 kpl)	Satunnaisotos koko Pohjois-Karjalan alueelta; Alle 2 ha tilat jätetty pois
Rekijokilaakso	679	679	16,5 % (112 kpl)	Maantieteellisesti rajatulta alueelta kaikki metsäkiinteistöt, kuitenkin yhdelle maanomistajalle vain yksi kysely
Pirkanmaa ja Etelä-Pohjanmaa	9649 ja 6680	296 + 206	19,1 % (96 kpl)	Satunnaisotos neljän subjektiivisesti valitun metsänhoitoyhdistyksen jäsenistä; Alle 4 ha tilakokonaisuudet jätetty pois
YHTEENSÄ		2200	23,0 % (509 kpl)	

Moniulotteiseen otanta-asetelmaan päädyttiin, koska tutkimuksessa tavoiteltiin vastauksia maantieteellisesti erilaisilta alueilta sekä erilaisilta metsänomistajilta. Metsänomistajien joukosta haluttiin mukaan omistajia, joilla on kokemusta monimuotoisuuden turvaamisen instrumenttien käytöstä omilla tiloillaan (Pohjois-Karjalan osaotos 1). Lisäksi haluttiin mukaan omistajia, joiden tilat muodostavat monimuotoisuuden näkökulmasta arvokkaan maisematason alueen tai -kokonaisuuden (Rekijokilaakso). Lisäksi haluttiin mukaan satunnaisotos metsänomistajia maantieteellisesti erilaisilta alueilta, joiksi Pohjois-Karjalan (osaotos 2) lisäksi valittiin Pirkanmaa sekä Etelä-Pohjanmaa. Pohjois-Karjalassa metsänomistajien poiminta toteutettiin Metsäkeskuksen tietojärjestelmään tallennettujen tila- ja osoitetietojen pohjalta. Muilla alueilla hyödynnettiin alueellisen metsäsertifiointirekisterin osoitetietoja.

Otos poimittiin perusjoukosta Pohjois-Karjalassa (osaotos 2), Pirkanmaalla sekä Etelä-Pohjanmaalla siten, että metsänomistajat järjestettiin kussakin maakunnassa metsätilakokonaisuuksien pinta-alojen mukaan nousevaan listaan ja yhden pinta-alaluokan sisällä aakkosittain. Vastajat poimittiin näin järjestetyiltä nimilistoilta sellaisella poimintavälillä, että ennalta päätetyn otoskoon mukainen otos saatiin. Osaotos 1 (Pohjois-Karjala, suojelukokemus) kattoi kaikki vuosien 2004–2013 välillä maakunnassa yksityisen suojelu- tai ympäristötukisopimuksen tehneet maanomistajat.

Pirkanmaan-Etelä-Pohjanmaan osaotoksessa on 96 vastaajaa, vastausprosentin sille ollessa 19 %, joten sen tuloksista ei voi pienen vastaajamäärän takia tehdä juurikaan johtopäätöksiä. Pohjois-Karjalan otokset olivat 46 % kaikista lähetetyistä kyselyistä, mutta alueelta palautui kyselyitä 59 % kaikista palautuneista. Siten pohjoiskarjalaisten metsänomistajien mielipiteet painottuvat tuloksissa jonkin verran muiden tulosten alueita enemmän.

Tuloksiin vaikuttaa myös kyselyalueiden erilainen suojelupanostushistoria: Rekijokilaaksossa on paljon Natura2000 -alueita, joiden yhteyteen on perustettu METSO-alueita. Pohjois-Karjalassa on ollut paljon METSON kokeilu- ja tutkimushankkeita.

Katoanalyysi

Kyselyyn vastanneiden edustavuuden selvittämiseksi toteutettiin katoanalyysi puhelinhaastatteluina kaikilla osaotosalueilla. Katoanalyysia varten kyselyyn vastaamattomista poimittiin 150 henkilöä osaotokokojen suhteessa. Pohjois-Karjalasta poimittiin 64 nimeä, Pirkanmaan-Etelä-Pohjanmaan alueelta 36 ja Rekijokilaaksosta 50 nimeä. Näistä puhelinnumero saatiin 117 henkilölle. Heille soitettiin kerran, ja jos henkilöä ei tavoitettu, uudestaan parin päivän päästä. Puhelinhaastattelut suoritti yksi henkilö kesäkuussa 2014 päiväsaikaan. Katoanalyysiin saatiin 74 vastausta (Pohjois-Karjala 26, Pirkanmaa-Etelä-Pohjanmaa 18, Rekijokilaakso 30).

Puhelinhaastattelussa vastanneilta varmistettiin heidän henkilöllisyytensä, kysyttiin muistaako vastaaja saaneensa kyselyä, ja jos muistaa, syytä siihen, miksi ei vastannut. Vastaajilta selvitettiin heidän metsätilansa omistusmuoto (yksin, puolison kanssa, osana kuolinpesää tai yhtymää), omistuksen kesto, heidän omistamansa metsän kokonaispinta-ala, vastaajan syntymävuosi, ammattiasema sekä asuinpaikka. Vastaajilta kysyttiin myös, haluavatko he kommentoida jotakin muuta metsiinsä tai kysymyksiin liittyen.

2.2. Metsänomistajakyselyn vastaajajoukko

Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma vastaa Suomalainen metsänomistaja 2010 -tutkimuksen (SMO2010) valtakunnallisesti edustavaa vastaajajoukkoa (Hänninen ym. 2011) erittäin hyvin (taulukko 2). Kyselyyn vastanneissa on suurempi osuus eläkeläisiä (52 %) kuin SMO2010-aineistossa (45 %), ja vähemmän maatalous- sekä muita itsenäisiä yrittäjiä (kysely 11 % ja 5 %; SMO2010 vastaavasti 16 % ja 7 %). Palkansaajien osuus vastaa kyselyssä hyvin laajemman kyselyn aineistoa.

Kyselyvastaajista pienempi osuus (38 %) asuu vakituisesti metsätilansa yhteydessä kuin SMO2010-tutkimuksessa (42 %). Kyselyyn vastasi selvästi enemmän vuosina 1940–1949 syntyneitä (34 %) kuin verrokkiaineistossa (24 %) ja jonkin verran vähemmän nuorempia ikäluokkia. Metsätilan omistusmuodoista SMO2010 ei erittele yksin tai puolison kanssa omistusta, mutta niiden yhteenlaskettu määrä vastaa kyselyn tulosta hyvin. Myös osana kuolinpesää tai yhtymää metsää omistavien määrä on samankaltainen.

Katoanalyysissa palkansaajien osuus on pienempi, kun taas maatalousyrittäjät ovat voimakkaammin edustettuina. Heidän osuutensa kyselyvastauksissa on vastaavasti pienempi, johtuen kyselyn lähettämisen ajoittumisesta poikkeuksellisen aikaisiin peltotöihin. Maanviljelijöitä tavoitettiin kuitenkin katoanalyysissa hyvin puhelimitse edelleen peltotöistä.

Taulukko 2. Vastaajajoukon ominaisuudet verrattuna Suomalainen Metsänomistaja 2010 -tutkimukseen (Hänninen ym. 2011).

	Kyselyvastaus	Katoanalyysi	Suomalainen metsänomistaja 2010 (Hänninen ym. 2011)
	% vastaajista	% vastaajista	% metsänomistajista
Vastaajan sukupuoli			
Nainen	25	31	25
Mies	75	69	75
Vastaajan ammattiasema			
Palkansaaja	30	24	30
Maatalousyrittäjä	11	20	16
Muu itsenäinen yrittäjä	5	9	7
Eläkeläinen	52	46	45
Muu	2	2	2
Vastaajan asuinpaikka			
Vakituisesti tilan yhteydessä	38	57	42
Muulla metsätilan sijaintikunnassa	21	17	
Metsätilan sijaintikunnan ulkopuolella	39	26	
Muulla	1		
Vastaajat ikäluokittain (synt.vuosi)			
1922-1939	15	16	14
1940-1949	34	21	24
1950-1959	27	31	32
1960-1969	15	22	19
1970-1979	7	8	11
1980 -	2	2	
Metsätilan omistusmuoto			
Yksin	53	51	76
Puolison kanssa	24	37	
Yhtymä	13	5	12
Kuolinpesä	10	6	11
Muutoin	0	2	

Kaikista palautuneista kyselyistä 59 % on Pohjois-Karjalasta, ja niistä 65 % on aiemmin suojele- tai ympäristötukisopimuksen tehneille kohdennetusta otoksesta. Rekijokilaaksosta sen sijaan palautui kyselyjä selvästi otososuuttaan vähemmän. Katoanalyysahaastatteluissa Rekijokilaakson vastaajat selittivät vastaamattomuuttaan kevätpeltoilla. Vuoden 2014 poikkeuksellisen aikaisen kevään vuoksi peltokiireet osuivat juuri kyselyn lähettämisen ajankohtaan, vaikka sitä pyrittiin välttämään.

Vastanneiden metsänomistajien suojelukokemus

Metsänomistajista 89 vastaajalla oli maillaan metsälain nojalla suojeltu kohde, 14 vastaajalla liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikka, 47:llä kohde Natura2000-verkostossa, 15:llä suojelualuevaraus ja 12:lla jokin muu luonnonsuojelulain nojalla suojeltu kohde. Pääosa vastanneiden metsälakikohteista oli kooltaan alle 2 hehtaaria. Natura 2000 -verkoston kohteet olivat kooltaan pääosin alle yksi hehtaaria tai yhdestä viiteen hehtaaria. Natura 2000 -verkostosta raportoitiin myös yli 10 ja yli 25 hehtaarin alueita. Muita luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja kohteita oli vastauksissa muun muassa lintusuojelualue tai ”merkittävät luontoarvot”, saimaannorpan suojelualue sekä soidensuojeluohjelma.

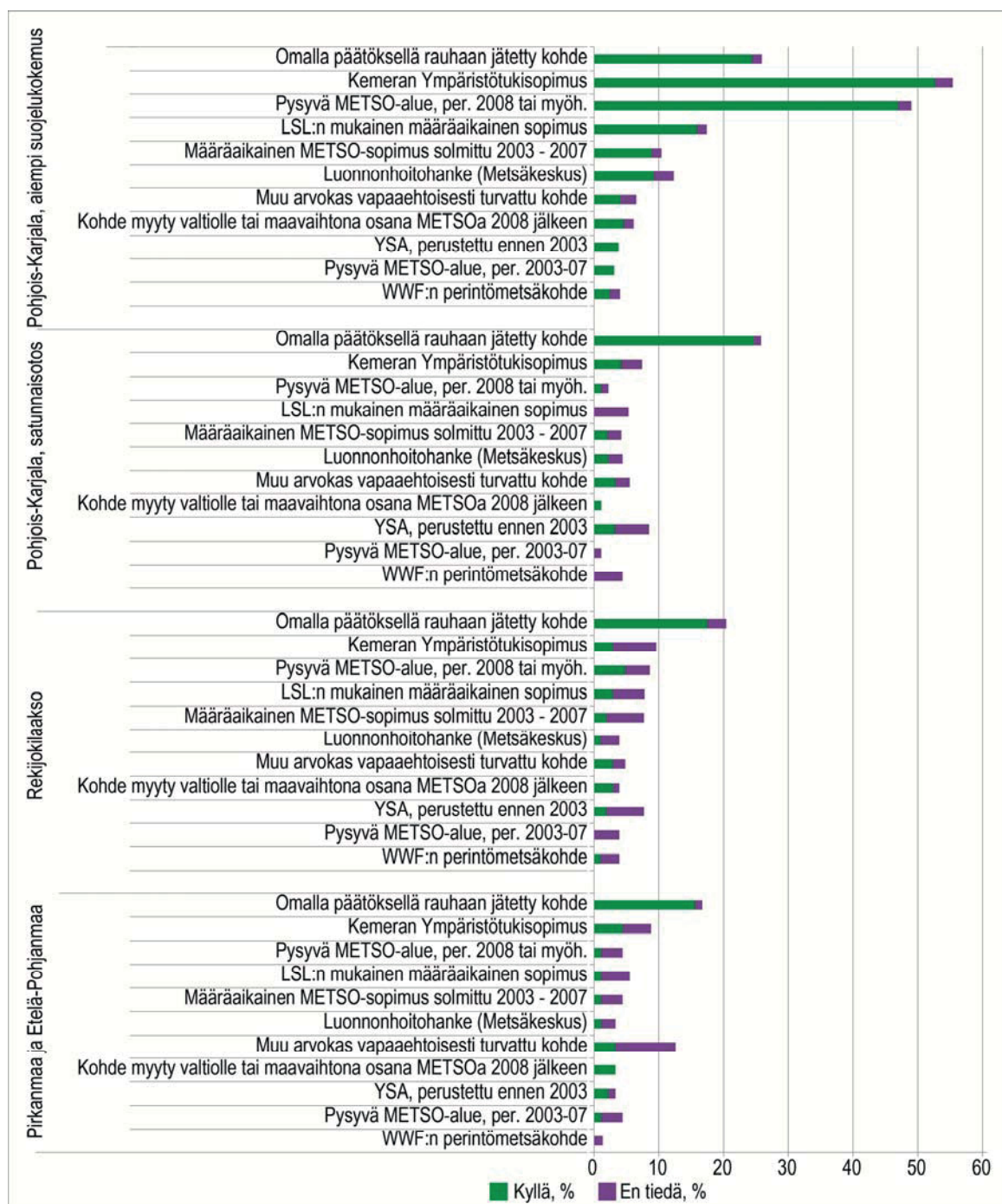
Suosituin tapa suojella metsää tai jotain kohdetta metsässä oli suojella se omalla päätöksellä, eli korvauksetta ja rekisteröimättä suojelualuetta mihinkään. Omalla päätöksellä metsäänsä oli suojellut 16 prosentista (Pirkanmaa-Etelä-Pohjanmaa) ja 25 prosenttiin (Pohjois-Karjalan satunnaisotos) (kuva 2).

Pohjois-Karjalan satunnaisotoksessa vastaajat olivat suojelleet eniten kaikista vastaajaryhmistä omalla päätöksellä. Määrä on kuitenkin käytännössä sama kuin Pohjois-Karjalan aiemman suojelukokemuksen ryhmässä. Pohjois-Karjalassa aiempia suojelusopimuksia tehneet ovat odotetusti suojelleet

runsaasti Kestävän metsätalouden rahoituslain (Kemera) mukaisella ympäristötukisopimuksella (53 %), solmineet pysyviä METSO-sopimuksia (47 %), tehneet luonnonsuojelulain mukaisia määräaikaista suojelusopimuksia (16 %) sekä toteuttaneet Metsäkeskuksen kanssa luonnonhoitohankkeita (9 %).

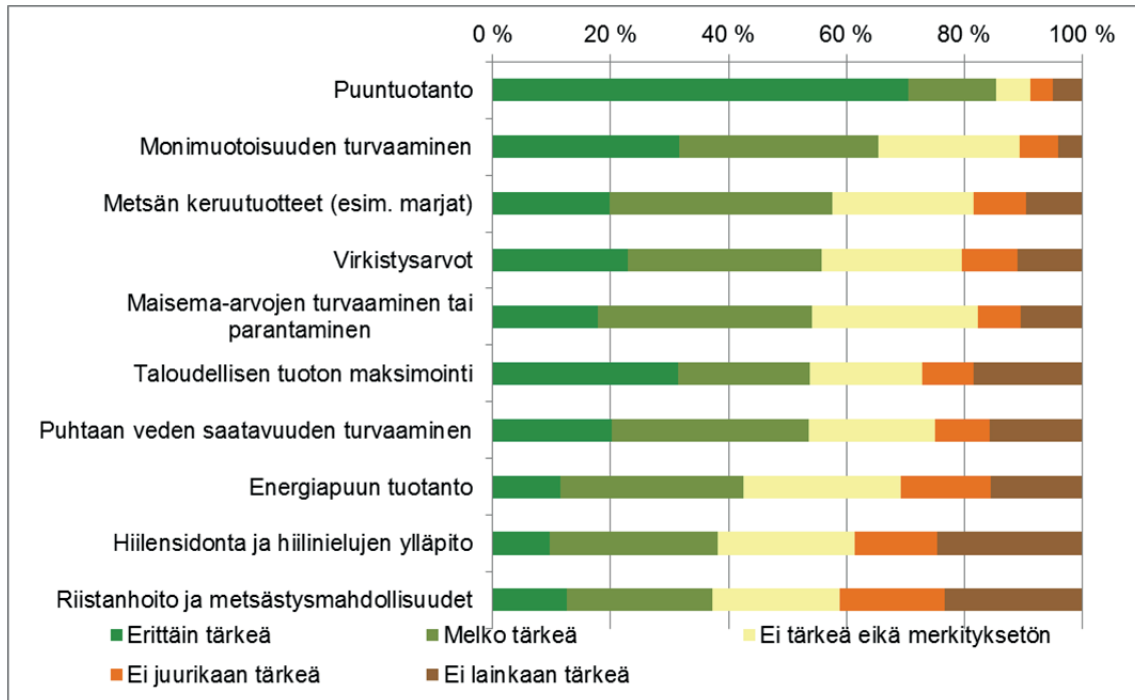
Aiempaa suojelukokemusta omaavien otosta lukuun ottamatta Pirkanmaan-Etelä-Pohjanmaan vastaajat ovat solmineet eniten Kemeran ympäristötukisopimuksia. Rekijokilaakson vastaajat olivat perustaneet eniten pysyviä METSO-alueita. Kokonaisuutena vähiten metsiään eri tavoin ovat suojelleet Pirkanmaan-Etelä-Pohjanmaan vastaajat.

Vastaajista 23 oli suojellut metsissään erilaisia kohteita myös muilla keinoin: muun muassa lähteiden ja puron ympäristö oli jätetty käsittelemättä ja yksittäisiä haapoja tai muita isoja puita jätetty ”ikkipuiksi”. Muutamalla vastaajalla oli myös juuri valmistumassa suojelusopimus Metsäkeskuksen tai ELYn kanssa.

Kuva 2. Erilaisin vapaaehtoisin järjestelyin suojellut kohteet vastaajien metsissä osaotoksittain. N= 407–440.

Vastaajien tärkein metsien käytön tavoite oli puuntuotanto, joka oli 85 prosentille vastaajista erittäin tai melko tärkeä omien metsien käytön tavoite (kuva 3). Monimuotoisuuden turvaaminen oli 65 prosentilla erittäin tai melko tärkeää. Seuraavat metsien käytön tavoitteet olivat suunnilleen yhtä monille vastaajille yhtä tärkeitä: metsän keruutuotteet, virkistysarvot, maisema-arvojen turvaaminen tai parantaminen, taloudellisen tuoton maksimointi ja puhtaan veden saatavuuden turvaaminen.

Kuva 3. Metsien käytön tavoitteet, N=443–479.

2.3. Metsäammattilaiskyselyn toteutus ja vastaajajoukko

Kysely metsäammattilaisille toteutettiin internet-lomakkeella suomenkielisille metsätoimihenkilöille syksyllä 2014 ja alkuvuodesta 2015. Kysely lähetettiin linkkinä sähköpostissa 706 metsänhoitoyhdistysten ja 100 OTSO Metsäpalveluiden toimihenkilölle. Metsänhoitoyhdistysten ja OTSO Metsäpalveluiden asiantuntijat tekevät pääosan tilakohtaisista metsäsuunnitelmista ja neuvovat eniten metsänomistajia monipuolisesti erilaisissa metsäasioissa.

Kysely lähetettiin kaikkiin suomenkielisiin metsänhoitoyhdistyksiin metsäsuunnittelijoille, metsäneuvojille, metsäasiantuntijoille, metsänhoitoesimiehille, energiapuuneuvojille, korjuu- ja metsänparannusesimiehille, suunnittelupäälliköille ja -esimiehille, kenttäpäälliköille tai -esimiehille, aluevastaaville tai -asiantuntijoille. Pienissä metsänhoitoyhdistyksissä, joissa toiminnanjohtaja on ainoa toimihenkilö, kysely lähetettiin toiminnanjohtajalle tai metsänhoitoyhdistyksen yleiseen sähköpostiosoitteeseen.

OTSO Metsäpalveluissa kysely lähetettiin kaikille yhteystiedoissa metsäsuunnittelijan nimikkeellä olevilla asiantuntijoille. Kyselystä lähetettiin vastausajan jälkeen vastaamattomille kaksi muistutusviestiä, joissa oli linkki kyselyyn. Vastaajien sähköpostiosoitteet saatiin metsänhoitoyhdistysten osalta Metsänomistajien liitoilta ja OTSO Metsäpalveluilta ne koottiin yhteystietohausta.

Kyselyyn vastasi 214 metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöä ja 46 OTSO Metsäpalvelujen toimihenkilöä, vastausprosentti kokonaisuutena oli 32 % (MHY 30 %, OTSO 46 %). Vastauksia saatiin 59 metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöltä ympäri Suomea (taulukko 3 ja kuva 4). Yhdistykset, joista ei saatu ollenkaan vastauksia, ovat pääosin alle 5 toimihenkilön yhdistyksiä, niistä enemmistö yhden tai kahden metsäammattilaisen yhdistyksiä. Kaikki metsäammattilaiskyselyn vastaajat muodostivat varsin monipuolisen joukon erilaisia kokemustaustoja (taulukko 4).

Taulukko 3. Metsäammattilaisten vastausten jakautuminen metsänhoitoyhdistyksittäin.

Vastauksia	Yhdistysten yhdistyksen sisältä lukumäärä
1	23
2 -5	23
6 - 10	10
yli 10	3

Kuva 4. Kartalla esitetään niiden metsänhoitoyhdistysten alueet, joilta saatiin vähintään yhden metsätöimihenkilön vastaus (kartan lähde: Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry).**Taulukko 4.** Metsäammattilaiskyselyyn vastanneet.

	MHY, %	OTSO, %	Kaikki, %
Vastaajan sukupuoli			
Mies	69	16	85
Nainen	13	2	15
Vastaajat ikäluokittain (synt.vuosi)			
1949-1958	20	2	22
1959-1968	21	5	26
1969-1978	16	6	22
1979-	25	5	30
Vastaajien työkokemus nykyisessä tehtävässään			
0-6 kk	3		3
7-12 kk	2	1	3
1-5 vuotta	24	7	31
5-10 vuotta	14	2	16
yli 10 vuotta	38	9	47
Vastaajan työkokemus metsäalalla yleisesti			
0-12 kk	3	1	4
1-5 vuotta	13	4	17
5-10 vuotta	13	2	15
yli 10 vuotta	54	11	65
Ammattiasema			
Alue-/metsäneuvoja	38	1	39
Asiantuntija	22	2	24
Metsäsuunnittelija	13	8	21
Esimiestehtävissä	6	2	8
Muu toimenkuva	3	4	8
Koulutus			
Metsätalousinsinööri (AMK)	63	14	78
Metsätalousteknikko	12	1	13
Muu koulutus	3	0	4
Metsänhoitaja	2	2	4
Metsuri/ muu ammatillinen koulutus	1	1	1

2.4. Analyysi

Laskentakuntoon saatettu vastausaineisto analysoitiin kvantitatiivisesti käyttäen SPSS-ohjelmistoa. Analyysissa käytettiin tavallisia tilastollisia lähestymistapoja ja ristiintaulukoiteja, joissa tuloksia ryhmiteltiin taustamuuttujaluokittelujen mukaisesti, ja havaittujen erojen merkitsevyydet testattiin tavanomaisilla tilastollisilla testeillä. Kyselyn avoimet vastaukset analysoitiin kvalitatiivisesti, siten että ne luokiteltiin yksinkertaisesti hakemalla ja yhdistämällä samankaltaisina toistuvia kommentteja eri teemojen alle.

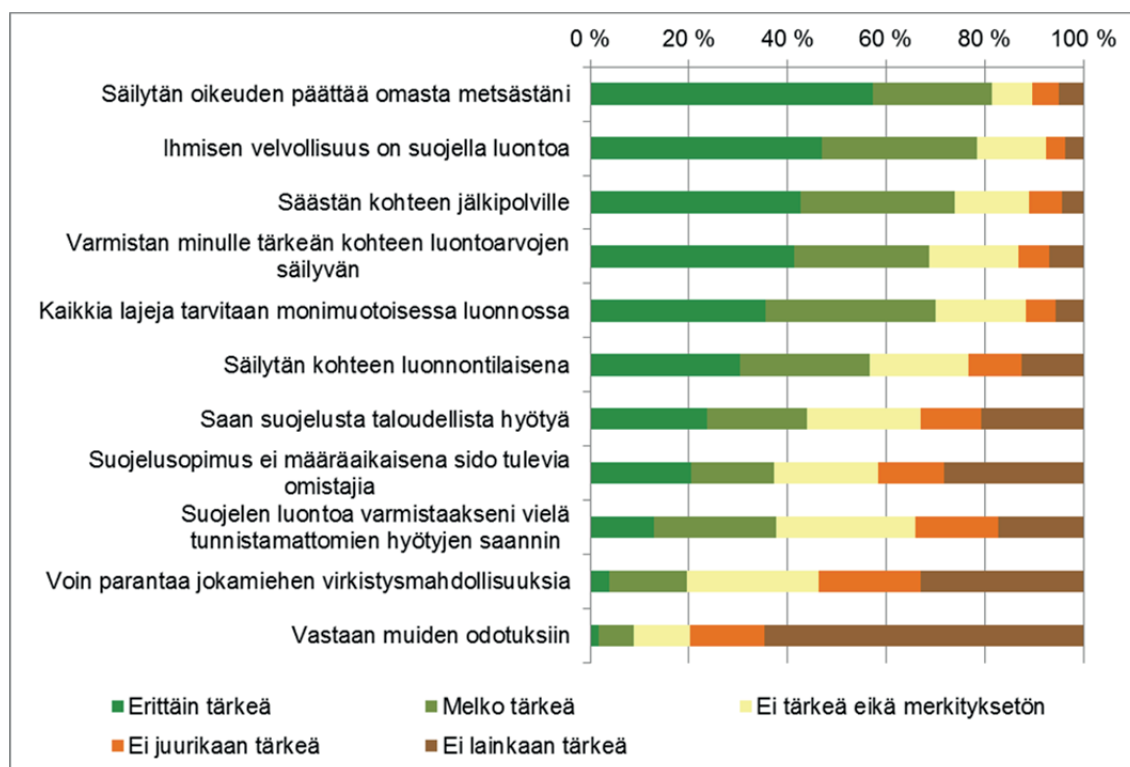

3. Tulokset

3.1. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen yksityismetsissä

Monimuotoisuuden turvaamisen periaatteet

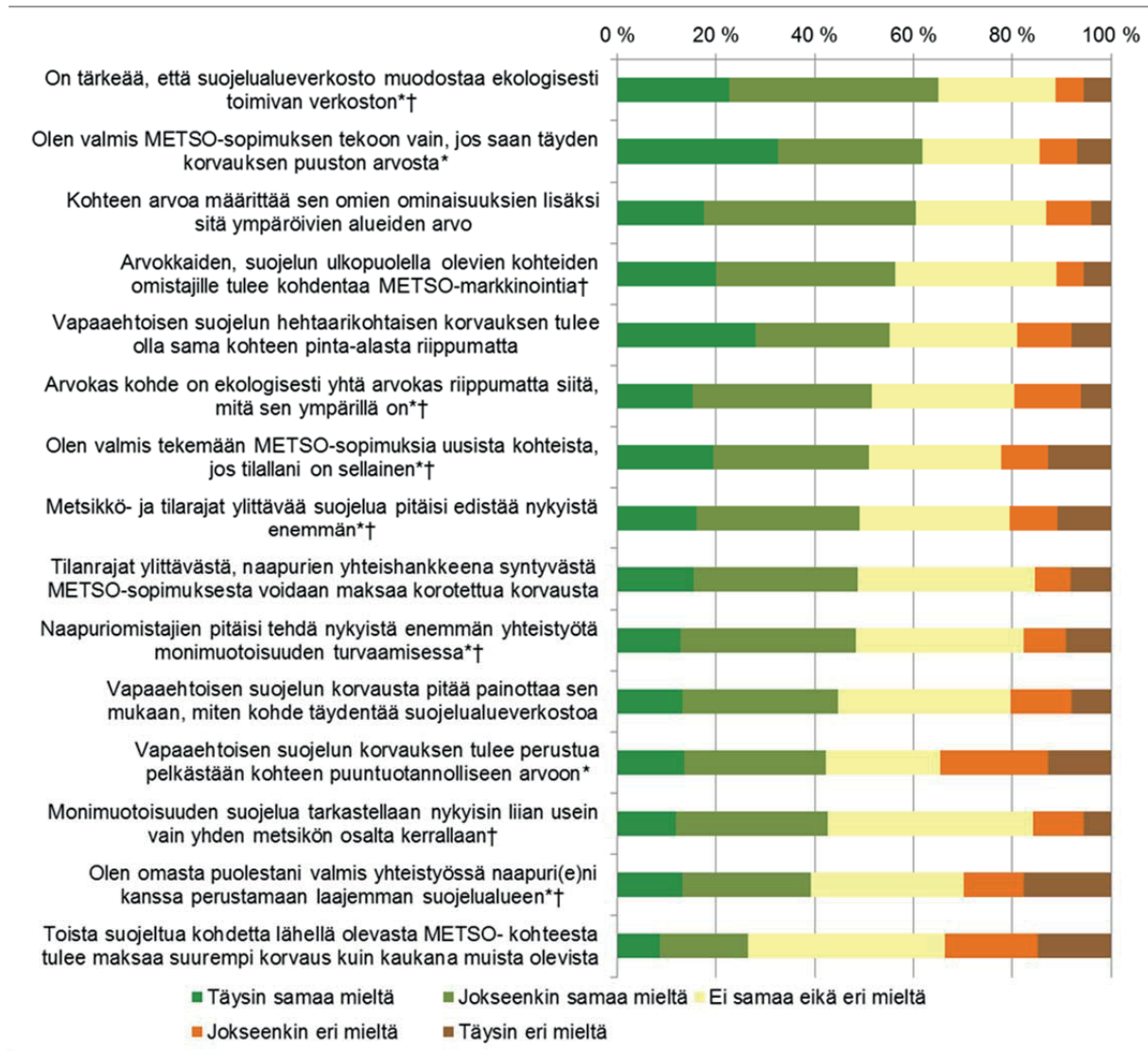
Metsänomistajia pyydettiin arvioimaan, kuinka tärkeinä he pitävät esitettyjä monimuotoisuuden turvaamiseen liittyviä tekijöitä (kuva 5). Huomattava osa, noin 80 prosenttia vastaajista, piti oikeutta päättää omasta metsästä ja ihmisen velvollisuutta suojella luontoa erittäin tai melko tärkeänä. Vähiten tärkeinä pidettiin muiden odotuksiin vastaamista ja jokamiehen virkistysmahdollisuuksien parantamista. Monimuotoisuuden turvaamiseen lisäksi arvokkaana pidettiin kohteen luontoarvojen ja lajirunsauden säilymistä sekä kohteen omistuksen siirtymistä perheessä.

Kuva 5. Monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvien tekijöiden tärkeys, N=419-458.

METSOn toteutus

Eniten vastaajat olivat samaa mieltä väitteiden *On tärkeää, että suojelualueverkosto muodostaa ekologisesti toimivan verkoston*, *Olen valmis METSO-sopimuksen tekoon vain, jos saan täyden korvauksen puuston arvosta sekä Vapaaehtoisen suojelun hehtaarikohtaisen korvauksen tulee olla sama kohteen pinta-alasta riippumatta* kanssa (kuva 6). Eniten eri mieltä vastaajat olivat väitteen *Toista suojelua kohdetta lähellä olevasta METSO-kohteesta tulee maksaa suurempi korvaus kuin kaukana muista olevista kohteista* kanssa. Lisäksi yli 30 prosenttia vastaajista oli eri mieltä väitteestä *Vapaaehtoisen suojelun korvauksen tulee perustua pelkästään kohteen puuntuotannolliseen arvoon*, jonka mukaan kohteista korvattaessa myös muut tekijät, kuten kohteen muu mahdollinen käyttö ja/tai monimuotoisuusarvot tulisi näkyä korvaussummassa. Vastaajien omat kokemukset monimuotoisuuden turvaamisesta sekä monimuotoisuuden turvaamisen kuuluminen omiin metsänomistuksen tavoitteisiin näkyivät useiden väittämien vastauksissa: vastaajat olivat yleisemmin samaa mieltä väittämien kanssa, mikäli toinen tai molemmat näistä ehdoista täyttyivät.

Kuva 6. METSON toteutukseen liittyvät väittämät N=447–458. * merkitty väittämät, joissa merkitsevää eroa ristiintaulukoinnissa sen kanssa, onko vastaajalla aiempaa kokemusta vapaaehtoisesta metsien suojelusta sopimuksella, † merkitty väittämät, joissa merkitsevää eroa ristiintaulukoinnissa sen kanssa, onko monimuotoisuuden suojelu melko tai erittäin tärkeä tavoite vastaajan metsänomistamisessa, p-arvo 0,05 molemmissa.

Sopimuksen syntymisen esteet

Kysymykseen sopimuksen syntymisen esteitä tilanteessa, jossa omistaja on tarjonnut kohdetta suojelemaan, saatiin yhteensä 75 vastausta, joista 38 hylättiin, koska niissä mm. todettiin, että ”kohdetta ei ole tarjottu” tai ”ei ole suojelemaan sopivia kohteita”. Neljä vastaajaa totesi, että sopimus on syntynyt, kun ”kohdetta on tarjottu” tai ”kaikki ok”. Kaikkiaan 37 avoimessa vastauksessa kuvattiin tarjottua kohdetta sekä sopimusprosessin epäonnistumista.

Vastauksissa esiintyi muun muassa tyytymättömyys tarjottuun hintaan, sekä sellaisten kohteiden tarjoaminen, jotka eivät ole täyttäneet METSON kriteereitä tai jotka olivat olleet pinta-alaltaan liian pieniä. Muutamissa tapauksissa suojelusopimus on jäänyt solmimatta, koska ”oli ollut jonoa” tai ”asia ei ollut edennyt”. Muita esimerkkejä avoimista vastauksista olivat:

”Kohde ei riittänyt METSO I -tasolle.” (Mies, 1940 Pohjois-Karjala, kohdennettu otos)

”Olisi 7 ha suojeltu, mutta hinta ei tyydyttänyt koska/myös alueesta olisi voinut tulla kirjainpajan ”pesäpaikka”, josta voisi se levitä ympärille olevaan/jäävään metsäni.” (Nainen, 1948, Rekijokilaakso)

Kolmessa tapauksessa metsänomistaja ei vastauksensa perusteella ole saanut viranomaiselta riittävän selkeää syytä hakemuksen hylkäämiseen, mistä on seurannut turhautumista:

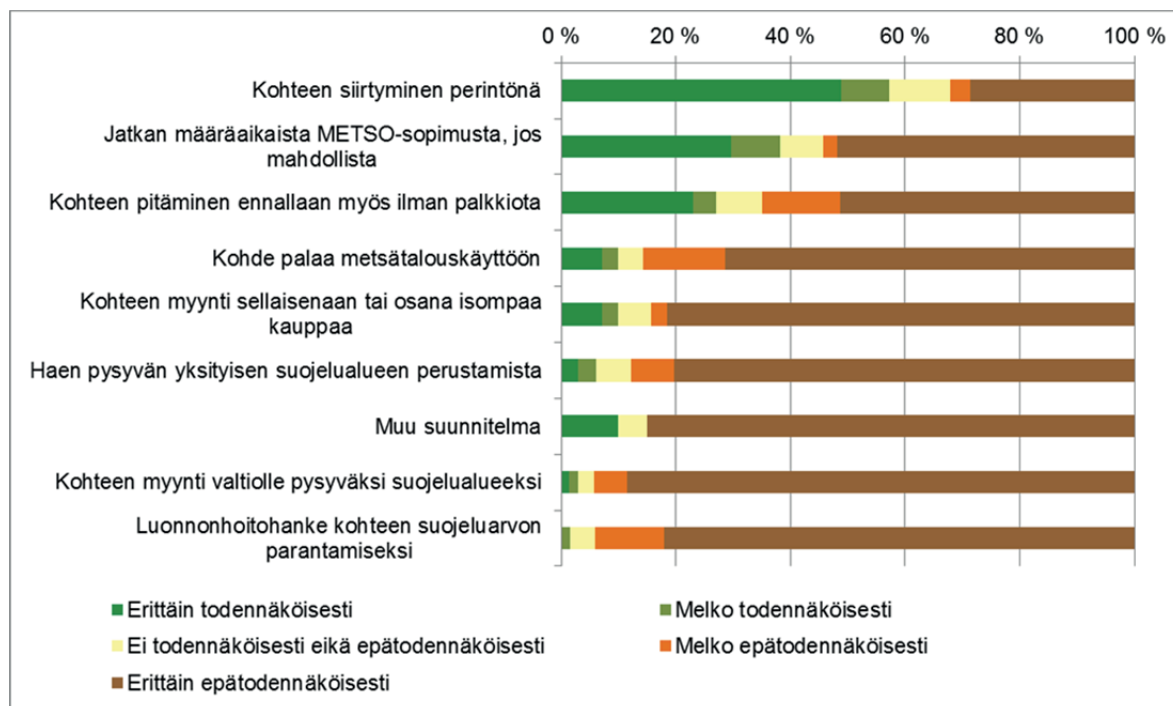
”Olisin myynyt vanhaa metsää, lähteitä noroja enemmänkin kuin 50 ha, mutta YM:n virkamies ei hyväksynyt (käymättä paikalla), Kohde täytti METSO-kriteerit loistavasti ja sijaitsi kahden luonnonsuojelualan välissä. Jo suojelut 50 ha yhdisti luonnonsuojelualueet.” (Mies, N/A, Pohjois-Karjala)

”Tarjosin useita kertoja useamman vuoden aikana. Soitin ja meilasin usein, asioista ei tullut selvää, henkilöt vaihtuivat, vastausta ei saatu, tai se poikkesi esitteen tiedoista. Maapuita, lahopuita, vanhaa metsää, vaihteleva maasto. Osa harvennettu 50-luvulla.” (Mies, N/A, Reki-jokilaakso)

Umpeutuvan sopimuksen uusiminen

Vastajien joukossa yhteensä 55 monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvää sopimusta umpeutuu vuoden 2015 aikana tai jälkeen. Pääosa umpeutuvista määräaikaisista sopimuksista umpeutuu vuosien 2017 ja 2022 välillä. Eniten sopimuksia on umpeutumassa vuonna 2020, 13 kappaletta.

Suurin osa vastanneista suunnittelee suojellun kohteensa siirtyvän perintönä (kuva 7). Noin 40 prosenttia vastaajista aikoo jatkaa määräaikaista METSO-sopimusta erittäin tai melko todennäköisesti, jos mahdollista, ja vajaa 30 prosenttia aikoo pitää kohteensa ennallaan myös ilman palkkiota. Epätodennäköisimpinä tulevaisuuden vaihtoehtoina pidetään luonnonhoitohankkeen perustamista kohteelle ja kohteen myyntiä valtiolle pysyväksi suojelualueeksi.

Kuva 7. Suunnitelma suojellun alueen käytölle nykyisen määräaikaisen sopimuksen loppumisen jälkeen, N=66-84, muu suunnitelma N=20.

Suojellun kohteen hyödyntäminen – haittaa tai hyötyä

Vastanneista metsänomistajista yhteensä 509 ilmoitti, että heillä on tilallaan suojeltu kohde. Yleisimpiä keinoja toteuttaa suojelu tietyssä kohteessa olivat ympäristötukisopimus (n=90) sekä metsäomistajan omalla päätöksellä suojeltu kohde (n=88).

Avoimissa vastauksissa todettiin usein, että suojeltua kohdetta ei ole tarkoituksaan hyödyntää, joten sen suojele ei hyödytä tai haittaa. Enemmistö tähän kysymykseen vastanneista ei ole kokenut suojelelun rajoittavan metsäalueensa käyttöä.

”Sopimus ei rajoita kohteen hyödyntämistä eli sen luontoarvoista nauttimista.” (Nainen, 1976, Pohjois-Karjala, kohdennettu otos)

”Suojellulle alueelle ei ole suunniteltu hyödyntämistä, joten ei rajoita.” (Mies, 1947, Pohjois-Karjala, kohdennettu otos)

Muutamit vastaajat olivat kommentoineet, että kohdetta ei haluta hyödyntää mitenkään erityisesti siitä syystä, että se on suojeltu.

”Suojeltu kohde saa olla rauhassa ja mielestäni kohteen hyödyntämisellä ei ole merkitystä, jos kohde on suojeltu.” (Mies, 1969, Pohjois-Karjala, satunnaisotos)

Kolme vastaajaa kommentoi suojelelun edistävän suojelelun alueen käyttöä. Näissä tapauksissa alueen hyödyntäminen oli metsästys, marjastus tai virkistyskäyttö. Muutamassa vastauksessa alueen käyttöksi koettiin luonnon monimuotoisuuden lisääminen, jota suojelele tietenkään edistää.

”Virkistys- ja ulkoilukäyttöön, luonnon ja elämistön monimuotoisuuden edistämiseen sopimus ei rajoita kohteen hyödyntämistä, päinvastoin edistää.” (Nainen, 1960, Pohjois-Karjala)

Ne vastaajista, jotka kertoivat käyttävänsä suojeltua kohdettaan marjastukseen, sienestukseen, metsästykseen tai virkistykseen, kuten retkeilyyn tai maisemasta nauttimiseen, eivät ole kokeneet suojelelun rajoittavana tai haittaavana.

”En muuten kuin marjastamalla ja sienestämällä, ja nauttimalla kohteesta henkisesti. Retkeilen. Sopimuksesta ei ole haittaa.” (Nainen, 1963, Pohjois-Karjala)

Niissä tapauksissa, joissa suojelelun todettiin suoraan rajoittavan, kommentoitiin sen yleisemmin rajoittavan metsän taloudellista hyödyntämistä. Muita syitä, joiden vuoksi suojelelun koettiin rajoittavan, olivat esimerkiksi kaiken ajoneuvoilla liikkumisen kieltäminen tai polttopuun keräämisen kieltäminen. Moni haluaisi myös tehdä pieniä poimintahakkuita ja poistaa kuolevaa puustoa alueelta tuholaisriskin vuoksi. Erityisesti vapaa-ajanasutuksen läheisyydessä metsää toivottaisiin voitavan ”siistiä”.

”Haluaisin ottaa kaatuneet puut polttopuuksi. Kaatuneet ja konkelot lepät rumentavat mökkiympäristöä, haluaisin niiden korjuun polttopuuksi mahdolliseksi.” (Mies, 1961, Pohjois-Karjala)

Käytön rajoitukseksi koettiin myös se, että maanomistaja itse ei saa päättää, mitä maallaan tekee, tai että suojeltua kohdetta koskevat rajoitukset vaikuttavat myös ympäröivän metsän käyttöön.

3.2. Tieto ja vuorovaikutus monimuotoisuuden turvaamisessa

Metsänomistajia pyydettiin arvioimaan, miten tarpeellisina he pitävät esitettyjä palveluita metsiensä monimuotoisuuden säilyttämiseen ja lisäämiseen liittyvien päätösten kannalta. Selvästi tarpeellisimpana metsien monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyvänä palveluna pidettiin karttaa metsän arvokkaista luontokohteista (kuva 8). Yli 50 prosenttia vastaajista pitää vaihtoehtolaskelmia METSO-sopimusten ja talousmetsänä säilyttämisen taloudellisista seurauksista erittäin tai melko tarpeellisina. Myös arviota metsän arvokkaiden kohteiden tulevasta kehityksestä ja arvokkaita luontokohteita kuvailevia tekstejä pidettiin tärkeinä. Vastaajien taustat eivät juuri vaikuttaneet näkemyksiin erilaisten palveluiden tarpeellisuudesta; vain kahden palvelun osalta (tilalle laadittava METSO-kohteiden kartoitus, sekä puhelinkeskustelu asiantuntijan kanssa omistajan metsien arvokkaista kohteista) ilmeni eroja vastaajien ikäryhmien suhteen.

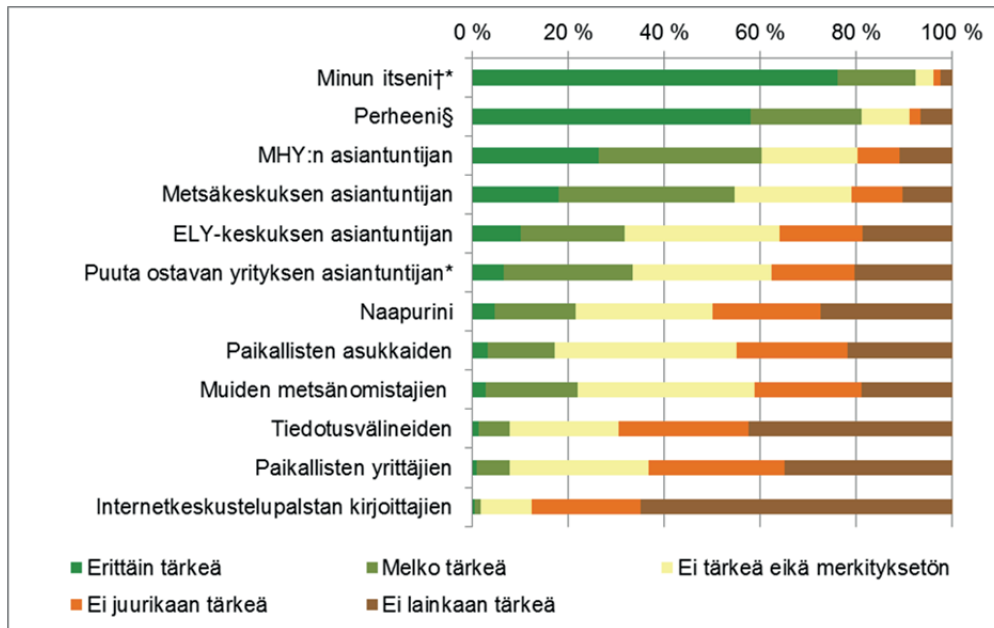

Kuva 8. Palveluiden tarpeellisuus omien metsien monimuotoisuuden säilyttämiseen ja lisäämiseen liittyvissä päätöksentekotilanteissa, N= 435–461. *merkitty tilastollisesti merkitsevät, kun verrattu vastaajan iän kanssa (riskitasolla 0,05).

Eri toimijoiden rooli metsän käyttöön ja suojeluun liittyvissä tilanteissa

Vastaajilta kysyttiin, millainen rooli eri toimijoilla heidän mielestään on suojelusopimusprosessissa: keneltä he hakevat tietoa suojelusta, kenen suojelunäkemyksiin he luottavat, ja keiden kanssa heillä on mielestään yhtenäiset näkemykset suojelun tavoitteista (kuva 9). Metsänhoitoyhdistys ja Metsäkeskus olivat selvästi tärkeimmät toimijat, joilta haettiin eniten tietoa suojelusta, joiden suojelunäkemyksiin luotettiin, ja joiden kanssa vastaajilla on yhtenevät suojelunäkemykset. ELY-keskus oli vastaajien mielestä selvästi metsänhoitoyhdistystä ja Metsäkeskusta useammin toimija, jolta ei koskaan haeta tietoa suojelusta.

Monimuotoisuuden turvaamisen toimenpiteistä päätettäessä tärkeimpinä tahoina vastaajat pitivät itseään ja perhettään. Näiden kahden jälkeen tärkeimpänä pidettiin metsänhoitoyhdistyksen asiantuntijan mielipidettä, siitä seuraavaksi metsäkeskuksen asiantuntijan. Naapurien tai muiden metsänomistajien mielipidettä ei pidetty tärkeänä eikä merkityksellisenä. Tiedotusvälineiden, paikallisten yrittäjien tai internetkeskustelupalstan kirjoittajien mielipiteitä ei pidetty lainkaan tärkeinä. Vastauksissa oli vain hieman eroja vastaajien taustamuuttujien osalta (kuva 9).

Kuva 9. Eri tahojen mielipiteiden tärkeys metsänomistajan päättäessä monimuotoisuuden turvaamisen toimenpiteistä N=436-462. Merkitsevät erot merkitty:* ristiintaulukointi vastaajan luokitellun iän kanssa. † ristiintaulukointi vastaajan asuinpaikan (samalla paikkakunnalla, jossa metsätila vai ei), § ristiintaulukointi vastaajan sukupuolen mukaan (erot vastaajien välillä merkitseviä vähintään riskitasolla 0,05).

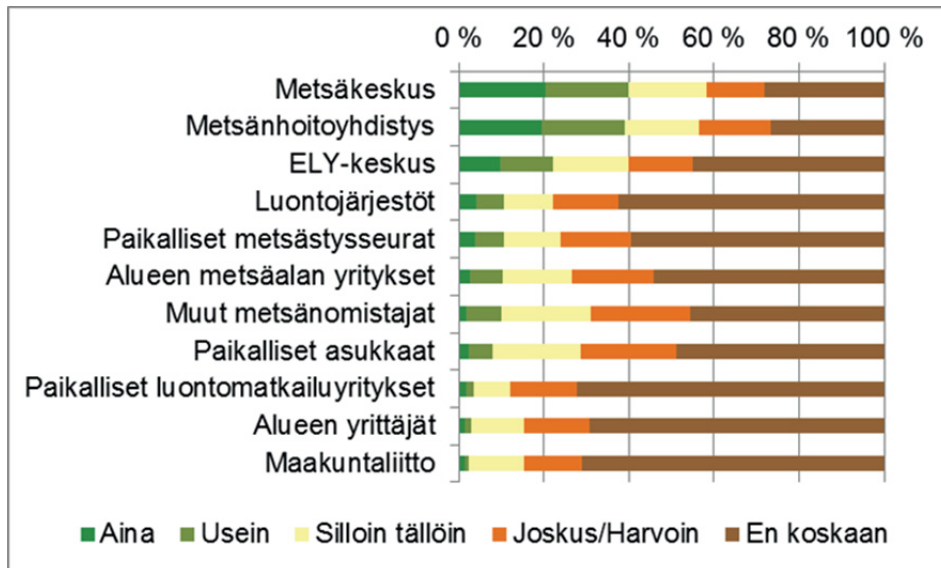
Sekä METSON toteutuksessa että metsien käyttöön liittyvissä asioissa ylipäätään vastanneet metsänomistajat kokivat mieluisimmaksi yhteistyökumppaniksi metsänhoitoyhdistyksen (taulukko 5). METSO-asioissa metsäkeskus miellettiin myös yhteistyökumppaniksi, samoin kuin pienessä määrin ELY-keskus. Metsien käyttöön liittyvissä asioissa Metsäkeskusta mieluisempia yhteistyökumppaneita olivat yleisesti puunostajat (18 %) sekä metsäyhtiöt, joiden kanssa omistaja on tehnyt jonkilaisen asiakkuussopimuksen.

Suojelusopimukseen liittyvä yhteydenpito ei ole yleistä metsänomistajien joukossa (Kuva 10). Jos yhteyttä kuitenkin otetaan, kohteena on yleisimmin metsänhoitoyhdistys tai Metsäkeskus. Muihin tahoihin yhteyttä otetaan suojeluasioissa hyvin harvoin, ainoastaan ELY-keskuksiin hieman enemmän.

Taulukko 5. Vastaajien näkemykset mieluisimmista yhteistyökumppaneista METSON toteutukseen sekä muissa omien metsien käyttöön liittyvissä asioissa.

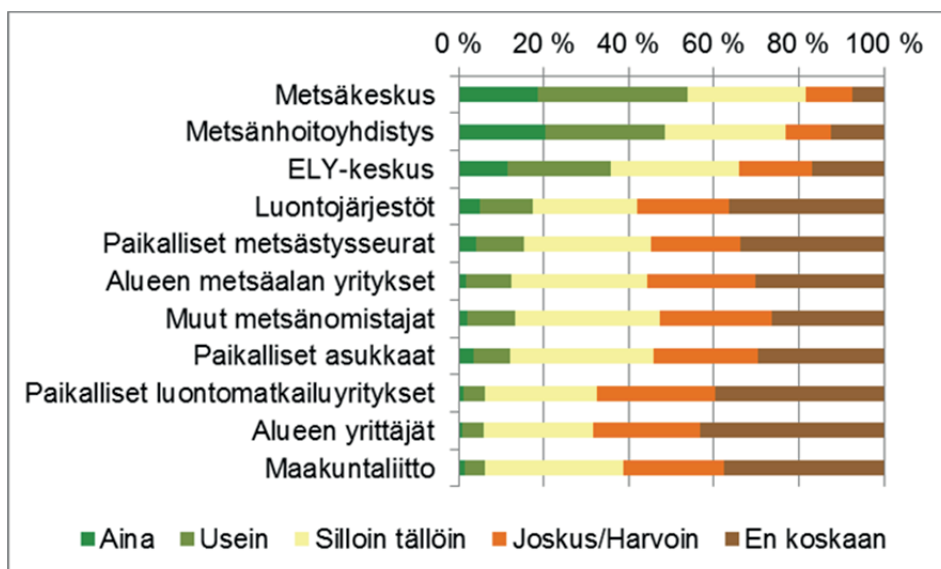
Yhteistyötaho	METSO-asiat, %	Muut metsien käyttöön liittyvät asiat, %
ELY-keskus	15,5	-
Metsäkeskus	28,3	6,6
Metsänhoitoyhdistys	46,9	62,1
Metsäyhtiö, jossa sopimus- tai etuasiakkuus	-	10,2
Puunostaja, joka voi vaihdella	-	18,3
Muu organisaatio	0,9	2,8
N	452	470

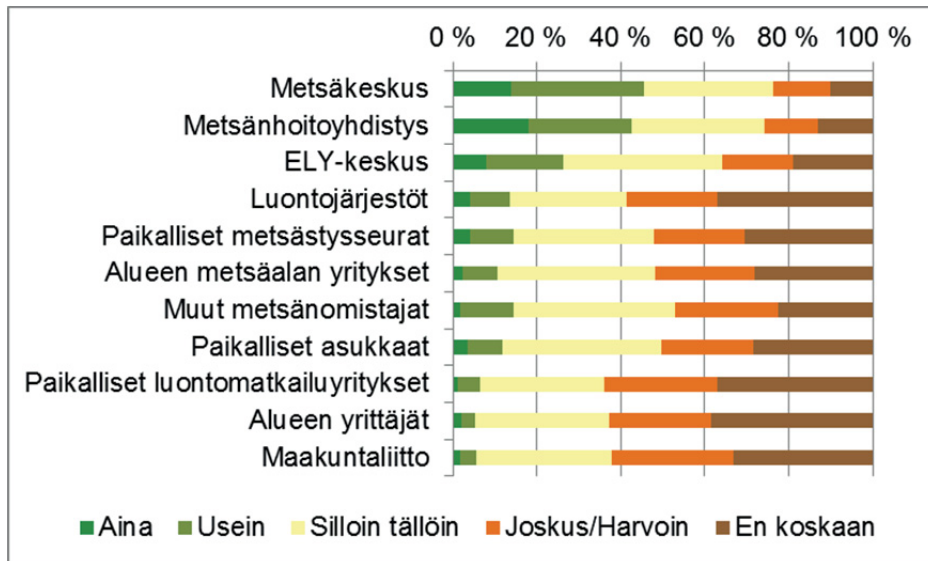

Kuva 10. Vastaajien arvio, kuinka usein he hakevat tietoa suojelusopimusprosessissa kultakin toimijalta, N=374-407.

Yhteydenpito toimijoihin (kuva 10) liittyy läheisesti paitsi toimijan asiantuntemukseen ja tarjoamiin palveluihin, myös metsänomistajien luottamukseen erilaisiin toimijoihin erityisesti suojelunäkemyksen osalta. Vastaajien luottamus oli suurinta Metsäkeskukseen sekä metsänhoitoyhdistyksiin (kuva 11). Merkittävä tulos tässä kysymyksessä on vastaajien ilmaisema korkeahko luottamus ELY-keskukseen, jolta kuitenkin kuvan 10 perusteella haetaan varsin harvoin tietoa. Vastaajat kokivat suojelunäkemyksen yhteneväisyyden eri toimijoiden kanssa (kuva 12) hyvin samalla tavalla kuin luottamuksen näitä kohtaan.

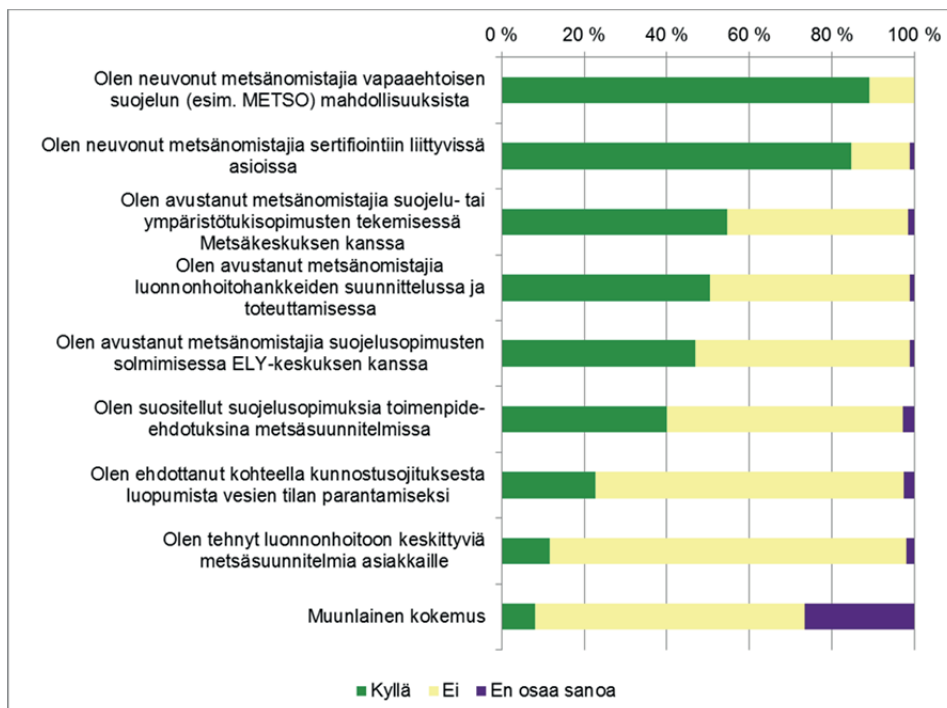
Kuva 11. Vastaajien arvio, kuinka hyvin he luottavat eri toimijoiden suojelunäkemyksiin, N=343-380.

Kuva 12. Vastaajien arvio, ovatko heidän suojelunäkemyksensä yhteneväiset eri toimijoiden kanssa, N=337-366.

3.3. Ammattilaisten kokemus vapaaehtoisesta monimuotoisuuden suojelusta

Metsäammattilaiskyselyn vastaajista noin 90 prosenttia oli neuvonut metsänomistajia vapaaehtoisen suojelun mahdollisuuksista ja lähes yhtä moni on neuvonut metsänomistajia metsäsertifiointiin liittyvissä asioissa (kuva 13). Vastaajista 40 prosenttia oli suositellut suojelusopimuksia toimenpideehdotuksina metsäsuunnitelmissa. Vain hyvin harva ammattilaiskyselyyn vastanneista oli suositellut omistajille kunnostusojituksesta luopumista ja vain noin 10 % vastaajista oli tehnyt luonnonhoitoon keskittyviä metsäsuunnitelmia.

Kuva 13. Ammattilaisten kokemus vapaaehtoisen monimuotoisuuden suojelun toimenpiteistä, N=256–260 (muu kokemus N=200).

Avoimissa kommenteissa monimuotoisuutta edistävinä seikkoina mainittiin riistanhoitopainotteiset metsäsuunnitelmat, pienten kohteiden jättäminen toimenpiteiden ulkopuolelle suunnittelussa ja suojelukohteiden tarjoaminen ELY-keskukseen metsänomistajan puolesta.

”Olen tehnyt suunnitelmia, missä luonnontilaisiin metsiin ei tehdä toimenpide-ehdotuksia ja talousmetsiinkin ainoastaan kasvatushakkuita. Jossakin suunnitelmassa on painotettu aktiivista monimuotoisuuden lisäämistä ja virkistyskäyttöarvoja.” (Mies, 1988)

Kommenttien mukaan suojeluvaihtoehtoista oli myös keskusteltu metsänomistajan kanssa, mutta jostain syystä siihen ei ole päädytty, joko siksi, ettei ”kohde ei yllä METSOon” tai suojelua kohtaan on epäluuloa.

”Suojeluasioista kyllä keskustellaan, mutta niitä ei kirjata, koska on ”pelko” että ko. kirjaukset aiheuttavat suojelun ”pakkolaajentumisen” maanomistajan tahdosta riippumatta.” (Mies, 1959)

OTSO:n vastaajista muutama kommentoi tehneensä puusto- tai METSO-kriteereiden arviointeja ELY-keskuksen toimeksiantoina. Muiden kommenttien perusteella ammattilaisten kokemukset metsänomistajien suhtautumisesta METSOon ja vapaaehtoiseen suojeluun olivat pääosin myönteisiä.

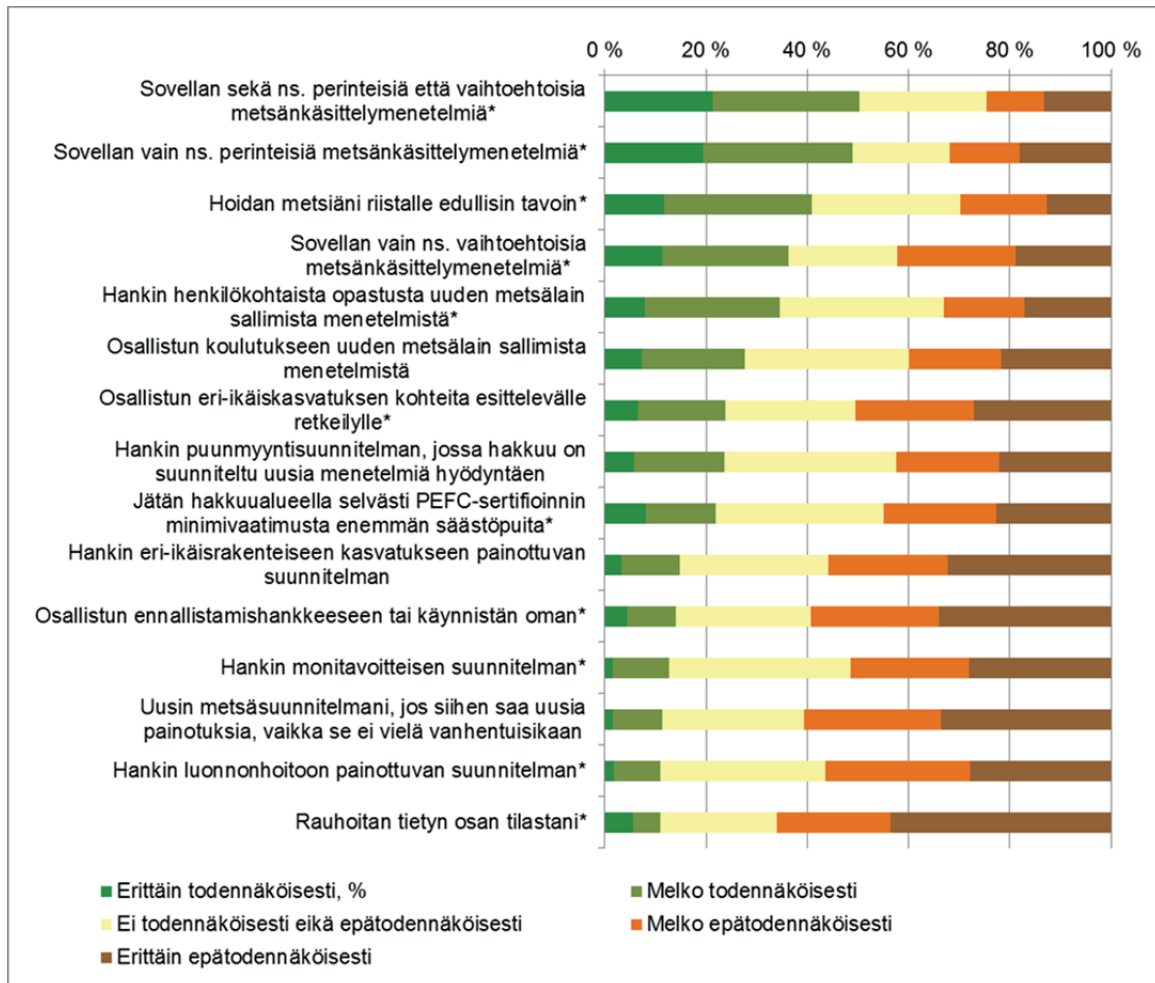
Metsänomistajien mieltymys hakea tietoa monimuotoisuuden suojeluun liittyvissä asioissa metsänhoitoyhdistyksistä on hyvin samansuuntainen metsänhoitoyhdistysten ammattilaisten kokemusten kanssa: monimuotoisuusasiat nousevat esiin usein asiakkaiden kanssa.

3.4. Metsien käsittelyjen monipuolistaminen

Uusien metsänhoito- ja hakkuumenetelmien käyttöönotto seuraavien viiden vuoden aikana

Metsänomistajia pyydettiin arvioimaan, kuinka todennäköisesti he aikovat ottaa käyttöön erilaisia metsänhoidon menetelmiä seuraavien viiden vuoden aikana. Vastaajista 50 prosenttia arvioi soveltavansa sekä niin sanottuja perinteisiä (mm. alaharvennus, avohakkuu) että vaihtoehtoisia metsäkäsittelymenetelmiä (mm. pienaukko- ja poimintahakkuut, yläharvennus) seuraavien viiden vuoden aikana erittäin tai melko todennäköisesti.

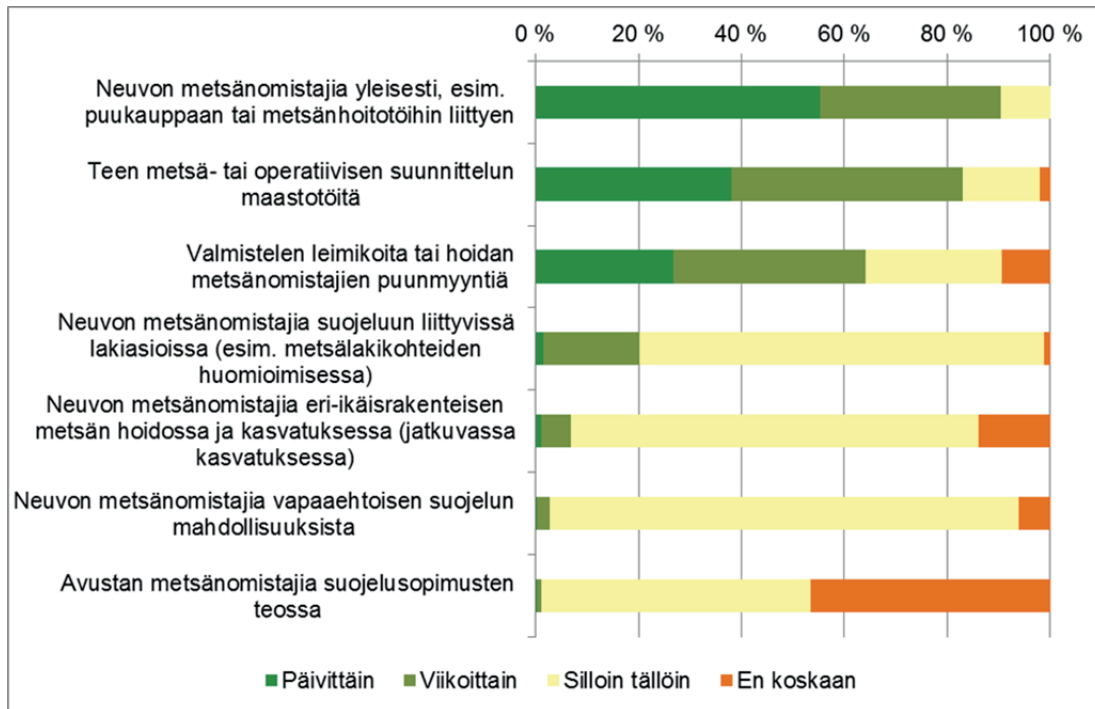
Vastaajista 49 prosenttia aikoi käyttää vain niin sanottuja perinteisiä menetelmiä ja 36 prosenttia aikoi soveltaa vain niin sanottuja vaihtoehtoisia menetelmiä. Vastaajista 11 prosenttia arvioi hankkivansa erittäin tai melko todennäköisesti luonnonhoitoon painottuvan suunnitelman ja sama 11 prosenttia arvioi erittäin tai melko todennäköisesti rauhoittavansa tietyn osan metsätilastaan. 13 prosenttia vastaajista aikoi erittäin tai melko todennäköisesti hankkia monitavoitteisen metsäsuunnitelman (kuva 14).

Kuva 14. Todennäköisyys ottaa käyttöön uusia metsänhoito- ja hakkuumenetelmiä seuraavien viiden vuoden aikana N= 455–469. (Merkintä * tarkoittaa tilastollisesti merkitsevää eroa (p-arvo 0,05) monimuotoisuuden turvaamista tärkeänä metsänomistuksen tavoitteena pitävien ja muiden metsänomistajien välillä.)

Metsäammattilaisten neuvonta- ja suunnittelutyö

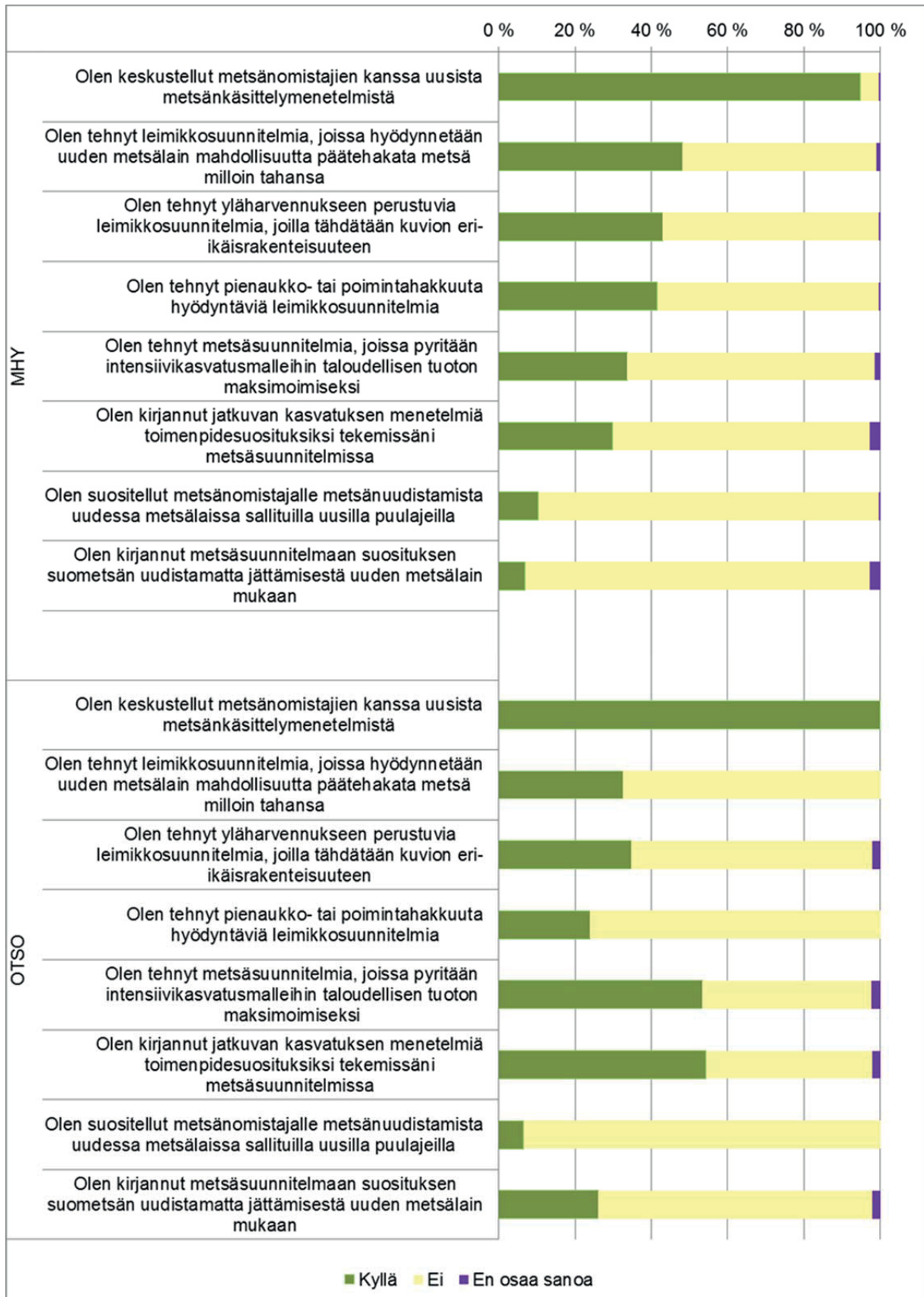
Kaikki kyselyyn vastanneet metsäammattilaiset neuvovat metsänomistajia puukauppaan tai metsänhoitotöihin liittyen (kuva 15). Samoin lähes kaikki ammattilaiset tekevät metsä- tai operatiivisen suunnittelun maastotöitä ainakin silloin tällöin, yli 80 prosenttia viikoittain tai päivittäin. Suurin osa metsäammattilaisista neuvoo metsänomistajia myös eri-ikäisrakenteiseen metsänkasvatukseen sekä vapaaehtoisen suojelun mahdollisuuksiin liittyen ainakin silloin tällöin, mutta säännöllisemmin vain harvat. Lähes puolet vastaajista ei koskaan avusta metsänomistajia suojelusopimusten teossa, ja yli 10 prosenttia ei myöskään neuvo eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatuksessa. Vastaukset kertovat metsäammattilaisen yleisestä työnkuvasta, jossa monimuotoisuuden turvaaminen tulee vastaan vain joissakin erityisissä tilanteissa.

Kuva 15. Erilaisten neuvonta- ja suunnittelutehtävien yleisyys vastaajien työajasta, N=257–260.

Metsäammattilaisten kokemukset uuden metsälain sallimista metsänkäsittelytoimenpiteistä

Lähes kaikki vastaajat ilmoittivat keskustelleensa metsänomistajien kanssa uusista metsänkäsittelymenetelmistä (kuva 16). Alle 50 prosenttia vastaajista oli tehnyt jatkuvan kasvatuksen menetelmiin perustuvia leimikkosuunnitelmia tai leimikon, jossa toteutetaan päätehakkuu metsässä ennen aiemmin voimassa olleiden ikä- tai läpimittarajojen täyttymistä. Noin 10 prosenttia vastaajista oli suositellut metsänomistajalle metsän uudistamista uudessa metsälaissa sallituilla puulajeilla tai suositellut suometsän uudistamatta jättämistä. Intensiivikasvatuksen ja jatkuvan kasvatuksen mallien soveltaminen metsäsuunnittelussa oli yleisempää OTSON toimihenkilöiden joukossa kuin metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöillä.

Kuva 16. Metsänhoitoyhdistyksissä ja OTSOssa työskentelevien metsäammattilaisten työssään kohtaamat uuden metsälain sallimat työmenetelmät (MHY N= 211–214, OTSO N=45–46).

Avoimien vastausten perusteella metsäammattilaisten näkemykset muuttuneen metsälain (1083/2013) sallimista uusista metsänkäsitelymenetelmistä vaihtelevat paljon. Vastaukset luokiteltiin kuuteen luokkaan: positiivisiin ("Onhan näitä tehty"), neutraaleihin ("Kokemusta puuttuu" "Ei juuri mainittavaa" tai "Keskustelussa, mutta ei toteutuksessa") tai negatiivisiin ("Huononnut entiseen verrattuna" tai "Ei tule onnistumaan"). Positiivissa kommentteissa nousi esiin näkemys, jonka mukaan jo vanhan metsälain puitteissa oli hyödynnetty muun muassa yläharvennuksia tai ylispuiden poistoa. Uudet menetelmät nähdään mahdollisuuksina järjeistä toimintaa ja käyttää toimenpiteistä niitä paremmin kuvaavia termejä.

"Eri-ikäisrakenteisia, järkevästi käsiteltäviä metsiä on ollut koko ajan ja niiden käsittelyehdotukset ovat olleet lähinnä ylispuiden poiston tai harvennushakkuun nimellä." (Mies, 1960, OTSO)

Neutraaleissa kommentteissa todettiin, että kaikilta toimijoilta puuttuu vielä kokemusta uusista menetelmistä. Niiden kuitenkin nähtiin sopivan mahdollisesti pienille tiloille. Uusista menetelmistä on puhuttu suunnitelman tai leimikon teon yhteydessä metsänomistajien kanssa, mutta ne eivät ole vielä edenneet metsänomistajien puolelta toteutukseen asti.

"Laki sen verran uusi, että käyttökokemuksia uupuu monellakin. Työ nyt lähinnä neuvonnallista, koska metsätoimihenkilöiltäkin uupuu näkemystä näistä lain uusista mahdollisuuksista." (Mies, 1959, MHY)

"Metsäsuunnitelmaa luovuttaessa olen esittänyt suullisesti kohteet, missä on mahdollista ja järkevää käyttää uusia käsittelymenetelmiä. Ennen suunnitelman tekemistä kartoitan halutut metsänkasvatusmenetelmät metsänomistajalta. Vielä ei ole tullut metsänomistajaa, joka haluaisi käyttää uusia käsittelymenetelmiä, joten siksi en ole ehdottanut niitä suunnitelmaan." (Mies, 1988, OTSO).

Negatiivisissa kommentteissa uusien menetelmien kiinnostavuutta epäiltiin ja menetelmien soveltamisen vaikutukset arvioitiin huonoiksi muun muassa metsien uudistumisen ja kehittymisen näkökulmasta.

"Metsänomistajat ja metsäammattilaiset eivät ole oikein innostuneet tästä uudesta metsälain tuomasta "vapaudesta"". (Mies, 1959, MHY)

"Se on aikamoista mussutusta, ei kiinnosta tällaiset viritelmät ainakaan Firmoja" (Mies, 1973, MHY)

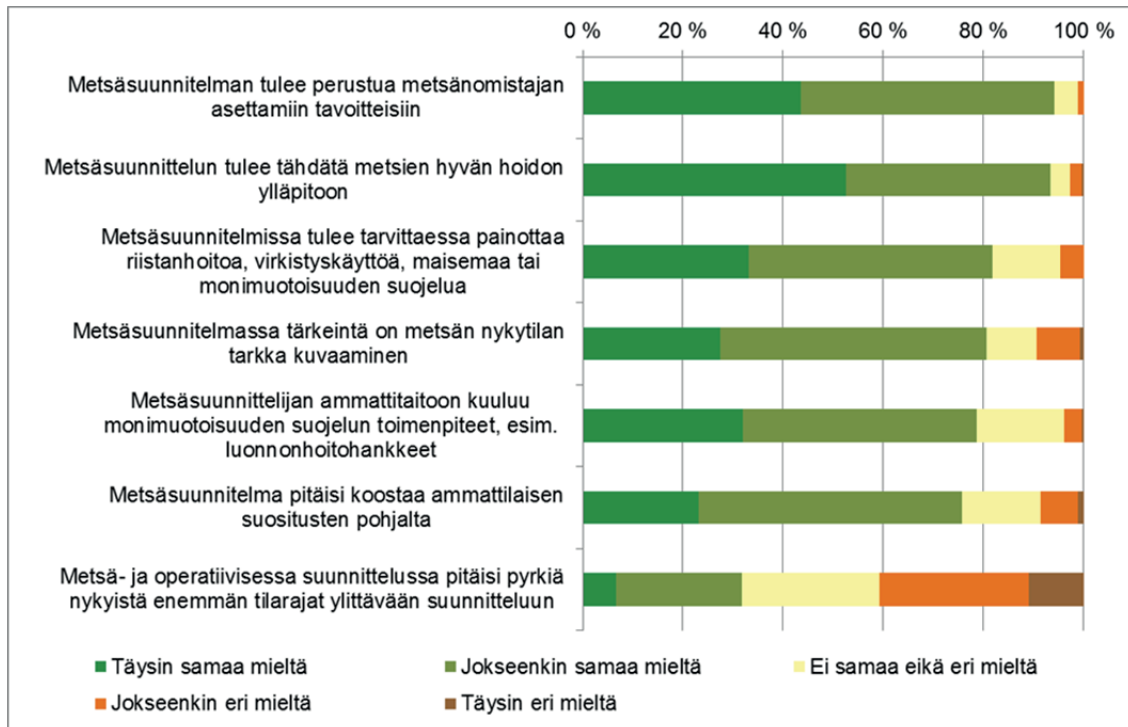
"Metsälakia tullaan 5-10 vuoden päästä jälleen kerran päivittämään. Liian paljon jää hakkuualueita mahoalueiksi - vajaatuottoisten alueiden määrä lisääntyy, samoin järeän puun osuus tulee pienemään" (Mies, 1957, MHY)

Kommenteissa todettiin myös, että eri-ikäisleimikoita ei saa kaupaksi.

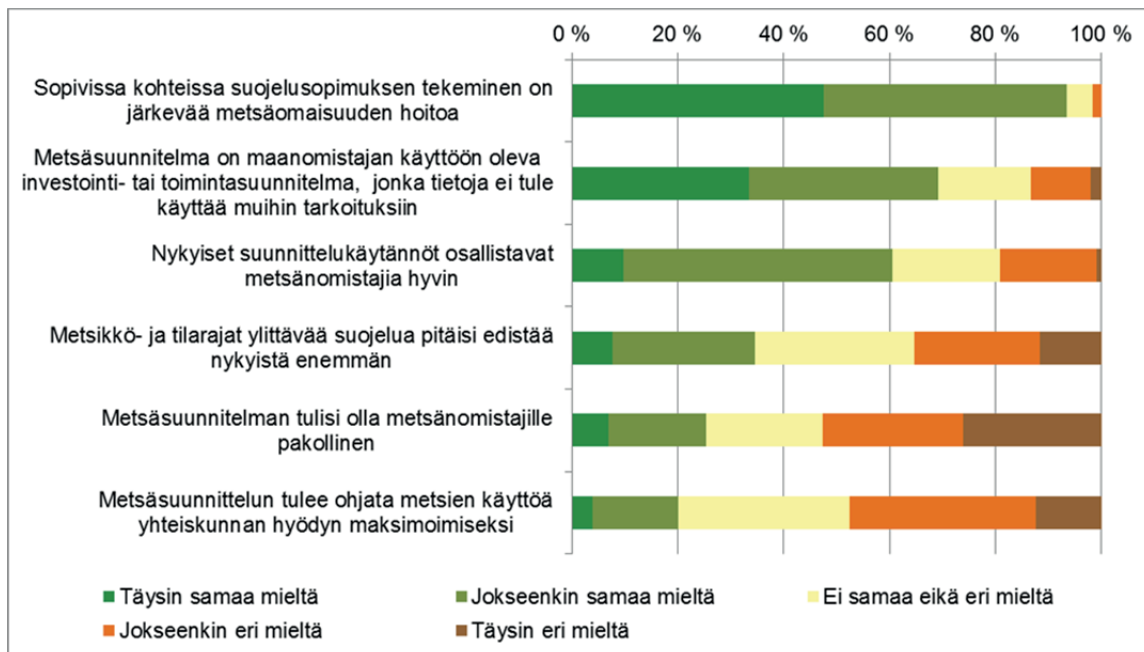
"voihan niitä laittaa papereihin, mutta jo yhtiöillä on ohje, että niitä ostetaan vain jostain kuntien taajamahakkuukohteista tai osana isoa kauppa, niin niiden myyminen on melko mahdotonta, kun talvisista avohakkuistakaan ei tule tarjouksia." (Nainen, 1969, MHY)

3.5. Metsäsuunnittelun tavoitteet ja toteutus metsäammattilaisten näkökulmasta

Yli 90 prosenttia vastanneista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä, että metsäsuunnitelman tulee perustua metsänomistajan asettamiin tavoitteisiin, ja että metsäsuunnittelun tulee tähdätä metsien hyvän hoidon ylläpitämiseen (kuva 17). Näissä väittämässä yksikään vastaajista ei ollut täysin eri mieltä. Vastaajat olivat myös varsin yksimielisiä muiden suunnittelun sisältöihin ja toteutukseen liittyvien väittämien kanssa. Ainoastaan tilanrajat ylittävän suunnittelun tarpeellisuudesta metsäsuunnittelussa tai toimenpiteiden toteutuksen suunnittelussa oli poikkeava näkemys: vastaajista 40 prosenttia oli eri mieltä tämän pyrkimyksen tarpeellisuudesta.

Kuva 17. Metsäammattilaisten näkemyksiä metsäsuunnittelun toteutuksesta ja tavoitteista, N=258–260.

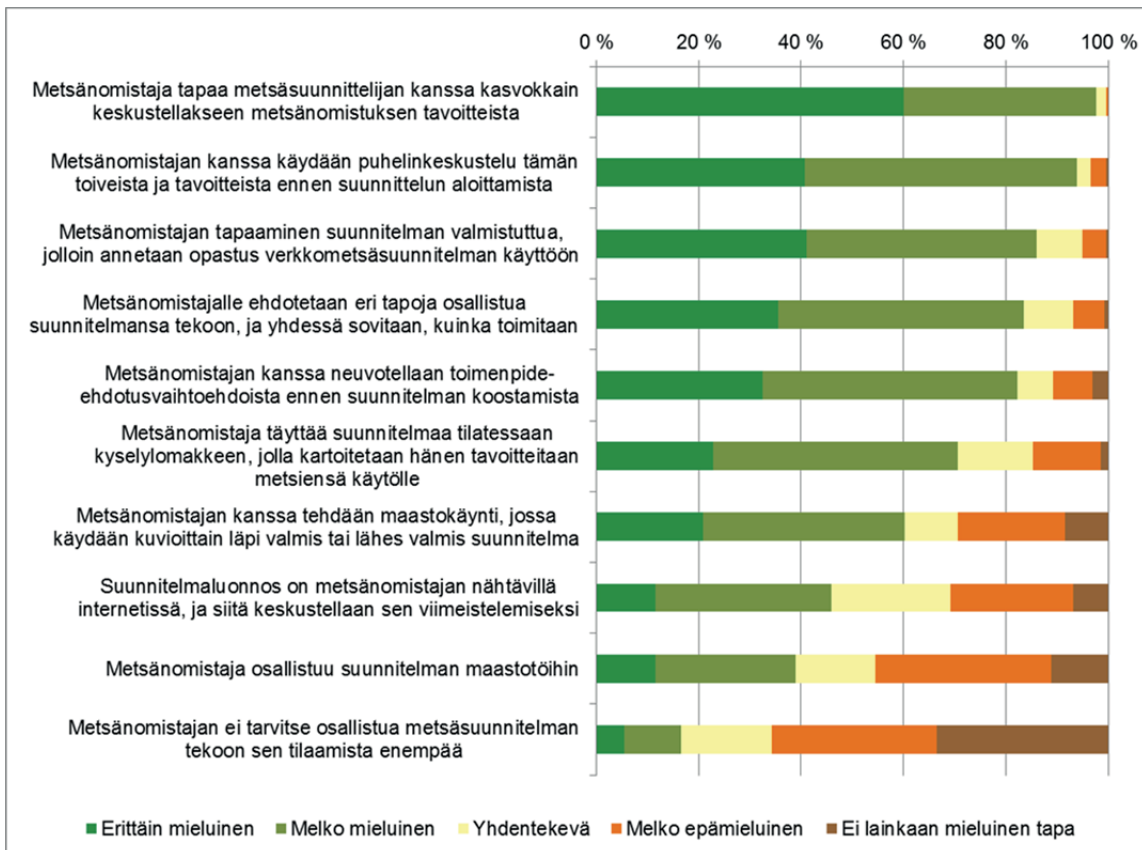

Kuva 18. Metsäammattilaisten näkemyksiä metsäsuunnittelun tarkoituksesta, N=256–260.

Yli 90 prosenttia vastaajista arvioi, että sopivissa kohteissa suojelusopimuksen tekeminen on järkevää metsäomaisuuden hoitoa (Kuva 18). 60 prosenttia vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä, että nykyiset suunnittelumenetelmät osallistavat metsänomistajia hyvin. Metsäsuunnitelman hankkimisen tulisi vastaajien mielestä säilyä metsänomistajille vapaaehtoisena, sillä yli 50 % vastaajista oli eri mieltä metsäsuunnitelman pakollisuutta esittävän väittämän kanssa. Vastaajien joukossa myös pääasiallisesti ajateltiin ainakin väittämän tasolla, että metsäsuunnitelmassa maksimoidaan ensisijassa omistajan eikä yhteiskunnan hyötyjä.

Mieluisimmat metsänomistajan ja metsäammattilaisen välisen vuorovaikutuksen tavat olivat kasvokkain tapaaminen ja puhelinkeskustelut, joissa kummassakin keskusteltaisiin yhdessä metsänomistamisen tavoitteista ja toiveista (kuva 19). Vastauksissa korostui myös selkeästi metsänomistajan osallistuminen suunnitteluun ennen toimenpide-ehdotuksien määrittämistä kuvioille tai varsinaisen suunnitelman koostamista. Näiden lisäksi opastusta verkkometsäsuunnitelman käytöstä pidettiin tärkeänä. Vastaajissa voimakkainta vastustusta herätti väite, että metsänomistajan ei tarvitse osallistua metsäsuunnitelmansa tekoon mitenkään.

Kuva 19. Ammattilaisille mieluisimpia tapoja olla vuorovaikutuksessa metsänomistajan kanssa metsäsuunnitelman teon yhteydessä, N= 258-260.

4. Tulosten tulkinta ja johtopäätökset

4.1. Asenteet monimuotoisuuden turvaamiseen ja kohdennettuihin toimiin

METSO-ohjelman vapaaehtoiset keinot, suotuisasti kehittynyt metsäneuvonta ja lisääntynyt toimijoiden välinen vuorovaikutus ovat METSO-seurantareporttien mukaan tukeneet myönteisiä asenteita metsien monimuotoisuuden turvaamista kohtaan. Tämän tutkimuksen tuloksista (esim. kuva 5) paljastuu, että samalla kun metsänomistajat pitävät tärkeänä oikeuttaan päättää omasta metsästä, he pitävät myös ihmisen velvollisuutta suojella luontoa erittäin tai melko tärkeänä. Metsien käytön monipuolistamista voi kuitenkin hidastaa se, että kyselyyn vastanneet maanomistajat pitivät vähemmän tärkeänä muiden odotuksiin vastaamista ja jokamiehen virkistysmahdollisuuksien parantamista: metsien käytön monipuolistuminen tulee toteutumaan metsänomistajien päätösten kautta, mutta siihen voi vaikuttaa palveluntarjonnan avulla. Ylipäätään metsänomistajat arvostivat monimuotoisen kohteen säilymistä ja sen siirtymistä perheessä (kuva 7) sekä luonnon monimuotoisuuden säilymistä yleisemmin. Metsän siirtyminen hyvässä kunnossa perillisille on aiemmissakin suomalaisissa tutkimuksissa ollut tärkeäksi koettu arvo (mm. Laitila ym. 2009).

Käsillä olevien tulosten mukaan monimuotoisuuden turvaaminen on yksi metsänomistuksen tavoite itsessään. Tämä tulos vahvistaa aiempia havaintoja (mm. Hänninen ym. 2011) metsänomistajien tavoitteiden monipuolisuudesta. Samalla tulos korostaa johtopäätöstä, ettei palveluja ole perusteltua suunnata vain puuntuotannon tukemiseen. Tulevaisuudessa sekä yleisessä metsäneuvonnassa että metsäsuunnittelussa ja toimenpidesuunnittelussa on tarpeen kiinnittää yhä enemmän huomiota myös niihin luonto- ja monikäyttöarvoihin, joita metsänomistajalla kulloisessakin tapauksessa on.

Kyselyn asenneväittämävastaukset (kuva 6) viittaavat siihen, että METSO:n kohteiden kytkeytyneisyyteen tai suojeluverkoston täydentämiseen liittyvät valintakriteerit ovat osalle metsänomistajista vaikeita hahmottaa. Pääosin metsänomistajien voi sanoa kannattavan yksinkertaista korvaustapaa ja nykyistä kohdekohtaista mallia ja suhtautuvan uusiin ja monimutkaisempiin malleihin kriittisesti. Monimuotoisuusneuvonnassa on siksi tarpeen jatkaa ekologisen perustiedon välittämistä maisematason kytkeytyneisyyden merkityksestä yksittäisten kohteiden monimuotoisuusarvolle. Tässä työssä on ensiarvoisen tärkeää käyttää yleistajuista kieltä.

Suojelualueiden kohdentamisesta käytävä julkinen keskustelu on vielä melko vähäistä, ja se viittaa usein kustannustehokkuuteen sekä vähäisiin käytettävissä oleviin resursseihin. Kovin usein esille ei nouse mahdollisesti lisääntynyt suojelualueverkoston ekologinen kokonaisuus, vaikka kytkeytyvyyden käsite on jo vakiintunut tutkijoiden ja ekologian asiantuntijoiden joukossa. Voimakkaat pyrkimykset kohdentaa perustettavia suojelualueita maantieteellisesti yhtenäisiksi alueiksi voi herättää myös vastustusta antaessaan vaikutelman maanomistajien epätasa-arvoisesta kohtelusta ja ylhäältä sanellusta suojelusta. Toisaalta tulosten perusteella suojelusopimusten kohdennettua markkinointia myös arvostettiin keinona edistää suojelualueiden kytkeytyneisyyttä.

Vapaaehtoisen suojeluohjelman yleisen hyväksyttävyyden kannalta on tärkeää, että suojelun kohdentamisen kriteereistä ja toimintatavoista käydään avointa keskustelua ja niistä välitetään metsänomistajille riittävästi ajantasaista tietoa. Valintakriteereiden yksiselitteisyys ja prosessin läpinäkyvyys ovat tärkeitä periaatteita luomaan luottamusta ohjelmaa ja sen toteuttajia kohtaan sekä vahvistamaan metsänomistajien mielikuvaa ohjelman tasapuolisuudesta ja reiluudesta.

Metsänomistajat, joilla on jo aiempaa kokemusta metsän suojelusta sopimusperusteisesti, tai joille metsien monimuotoisuuden turvaaminen on tärkeä metsänomistuksen tavoite, suhtautuvat muita myönteisemmin monimuotoisuuden suojeluun yhteistyössä ja tilarajojen yli ja tarkasteltuna maisematasolla. Suojelukokemuksella tarkoitetaan tässä jotain aiempaa tai voimassa olevaa, joko määräaikaista tai pysyvää METSO-ohjelman mukaista sopimusta tai luonnonhoitohanketta. Tulos ei ole yllättävä, mutta se heijastaa myönteisen kokemuksen tai asenteen vaikutusta valmiuteen laajentaa suojelutoimia. Aiemmin vapaaehtoisesti suojelleiden kokemuksia ja suojeluvaihtoehtoja kiin-

nostuneiden metsänomistajien näkemyksiä kannattaakin käyttää hyväksi kylä- ja maisematason suojeluhankkeiden valmistelussa ja markkinoinnissa muille maanomistajille, sillä vertaistuki toimii.

4.2. Kokemukset ja aiomukset omassa metsässä sekä vertailu palveluntarjoajien näkökulmiin

Ensimmäiset METSON määräaikaisista suojelusopimuksista umpeutuivat vuonna 2015, ja päättyvien sopimusten määrä lisääntyy seuraavien vuosien aikana. Määräaikaisen vapaaehtoisuuden kannalta on rohkaisevaa, että vastaajista noin 40 prosenttia piti määräaikaisen sopimuksen jatkamista ja noin 30 prosenttia kohteen ennallaan pitämistä myös ilman palkkiota erittäin tai melko todennäköisenä.

Tuloksesta voi päätellä, että suojelusta saatava korvaus ei ole kaikille yhtä tärkeää kuin itselle tärkeän kohteen luontoarvojen ja sen omistuksen säilyminen. Osa maanomistajista on valmis suojelemaan jonkin itselleen tärkeän kohteen jopa ilman korvausta, mutta kohteen luontoarvojen aktiiviseen parantamiseen ei kuitenkaan juuri olla valmiita sijoittamaan, sillä luonnonhoitohankkeen perustaminen suojellulle kohteelle oli vastausten mukaan joko erittäin tai melko epätodennäköistä. Mahdolliset luontoarvojen parantamiseen pyrkivät luonnonhoitotoimet olisi siksi suositeltavaa toteuttaa joko kokonaan valtion tai erillishankerahoituksella, tai yhdistettynä puuntuotannolliseen toimenpiteeseen, jolloin metsänomistajalle itselleen ei jää toimenpiteen luonnonhoito-osasta maksettavaa.

Suojelusopimukseen liittyviä tehtäviä on viimeaikaisen kehityksen aikana keskitetty metsänhoitoyhdistyksissä tietyille henkilöille, esimerkiksi METSO-vastaaville. Tämän voi ajatella parantavan suojelusopimusneuvonnan asiantuntemusta ja sitä kautta metsänomistajan saaman palvelun laatua. Toisaalta monimuotoisuusneuvonnan soisi olevan kiinteä osa jokaisen metsänomistajien kanssa toimivan metsäammattilaisen työtä. Tämän tutkimuksen mukaan suuri enemmistö metsäammattilaisista on ainakin joskus neuvonut metsänomistajaa monimuotoisuusasioissa (kuva 13), mutta tämä muodostaa yleensä kuitenkin vain pienen osan työnkuvaa (kuva 15). Monimuotoisuudella näyttääkin edelleen olevan erikoistapauksen rooli osana vahvasti puuntuotantopainotteista metsäneuvontaa. Syy tähän voi olla sekä omistajien kysynnässä että metsäammattilaisten tarjonnassa, mutta monimuotoisuusnäkökulmalla on yhtä kaikki valtavirtaistumisen varaa metsäneuvonnassa. On toisaalta luontevaa, että jotkut asiat tulevat työssä eteen harvemmin, mutta kun ne joskus ovat omalla kohdalla, pitäisi taitojen ja keinojen olla valmiina. Erikoistuminen voi olla järkevää erityisosaamista vaativissa asioissa kuten suojelusopimuksen valmistelun yksityiskohdissa, mutta hyvät valmiudet perustason monimuotoisuusneuvontaan osana arkimetsänhoidon prosesseja tulisi olla kaikilla. Siksi metsäammattilaiskoulutusta ja tiedonjakamista metsäammattilaisten vertaisverkostoissa on syytä jatkaa.

4.3. Metsäsuunnittelun ja neuvonnan kehittäminen: teemoina monimuotoisuuden integrointi, metsänomistajalähtöisyys, tilanrajojen ylittävyys ja käsittelyjen monipuolistaminen

Monimuotoisuutta koskevaa tietoa metsänomistajat haluavat mieluiten kartan muodossa, mutta myös METSO- ja talousmetsäkäytön vaihtoehtolaskelmat kiinnostavat (kuva 8). Kartan ylivertaisuutta toivottuna palveluna tai tuotteena selittää oletettavasti osaltaan sen tuttuus metsänkäytön suunnittelun välineenä. Tärkeimpinä metsänomistajat pitivät palveluita, jotka auttavat tutustumaan ja tuntemaan oman metsän arvokkaat kohteet: karttoja, valokuvia ja kohteita esitteleviä tietoja. Oman metsän kohteiden tunteminen ja niiden arvon oppiminen lisäävät emotionaalista sidettä omaan metsään ja sen luontokohteisiin. Nämä tulokset ovat sopusoinnissa aiempien metsänomistajatutkimusten kanssa (mm. Kurttila ym. 2010), eikä niissä ole mitään erityisen yllättävää. Tämän tutkimuksen tuoma lisäarvo mm. Hujalan ym. (2010) viisi vuotta aiempaan kyselytutkimukseen on tieto siitä, että noin puolta omistajista kiinnostaa luontokohteiden kehitystä ja toimenpidesuosituksia koskevat tiedot

ja että noin neljännestä omistajista kiinnostaa kohteiden tarkastelu yhteistoiminnassa naapuriomistajien kanssa. Nämä seikat ansaitsevat huomiota monitavoitteisen metsäpalvelun kehittäjiltä.

Metsäkeskuksen ja metsänhoitoyhdistyksen (taulukko 5, kuvat 9-12) rooli metsänomistajille tärkeimpinä päätöstuen lähteinä ja luotetuimpina yhteydenpitotahoina on aiempien tutkimusten (mm. Hänninen ym. 2011) mukainen. Osin kokemus metsätoimijoiden luotettavuudesta ja jaetuista suojelunäkemyksistä voi johtua myös siitä, että metsäalan toimijoiden kanssa ollaan säännöllisemmin tekemisissä, ja he ovat olleet helpommin tavoitettavia kuin ympäristöviranomaiset. Metsäkeskuksella on ollut vielä viime vuosiin asti palvelutoimisto lähes joka paikkakunnalla, ja metsänhoitoyhdistyksillä on edelleen, toisin kuin ympäristöviranomaisella, jolloin asiointi metsätoimijan kanssa on ollut käytännössäkin helppoa. Metsäkeskus ja metsänhoitoyhdistykset ovat myös perinteisesti järjestäneet paljon koulutusta ja viestintää sekä erilaisia tilaisuuksia metsänomistajille, jolloin heidän näkemyksensä ovat tuttuja ja heidän kanssaan toimiminen luontevaa. Koettu arvomaailman yhtenevyys ja vilpittömyys sekä luonteva yhteistyö selittävät hyvin, miksi metsänomistajat huomattavasti useammin hakevat vahvistusta suojelupäätöksilleen metsäalan neuvontaorganisaatioista kuin muualta.

Huomionarvoista tässä tutkimuksessa on kuitenkin ELY-keskuksen nousu selvästi kolmanneksi tärkeimmäksi tahoksi sekä tiedonhankinnan että luottamuksen suhteen. Tämä heijastelee paitsi otoksen osittaista suuntaamista ELY-keskuksen kanssa METSO-sopimuksen tehneisiin metsänomistajiin myös ELY-keskuksen onnistumista metsänomistajien luottamuksen palautumisessa repivän Natura 2000 -prosessin jälkeisenä aikana.

Metsänomistajien metsänkasvatusmenetelmiä koskevista vastauksista (kuva 14) näkyy, että metsänomistajat haluaisivat käyttää ”pehmeämpiä” metsänkäsittelyvaihtoehtoja, mikä on samansuuntainen tulos kuin Asikaisen ym. (2014) tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että metsäammattilaisista käytännössä kaikki olivat keskustelleet uusista metsänkäsittelyvaihtoehdoista metsänomistajien kanssa ja että 30-50 prosenttia metsäammattilaisista oli myös tehnyt niitä soveltavia toimenpide-ehdotuksia tai suunnitelmia (kuva 16). Tämä viittaa metsänkäsittelyjen mahdolliseen monipuolistumiseen lähivuosien aikana myös käytännössä, kun metsäsuunnitelmiin kirjatut ehdotukset tulevat toteutukseen ja jos urakoitsijat ovat valmiita maanomistajien toiveita noudattamaan.

Metsäammattilaisten metsäsuunnittelua koskevien näkemysten mukaan (kuva 17) metsänomistajalähtöisyys ja metsäsuunnittelun neuvonnallisuus ovat melko hyvin levinneet osaksi metsäammatikunnan ajatusmaailmaa. Toisaalta metsäammattilaisille vaikuttaa jopa hieman tärkeämmältä, että metsäsuunnittelu tähtää metsän hyvän hoidon ylläpitämiseen kuin että se on omistajan tavoitteiden mukainen. On syytä miettiä, mitä ”hyvä hoito” on, ja kuka sen määrittää. Monille metsäammattilaisille ”metsän hyvä hoito” voi edelleen tarkoittaa pääasiassa puuntuotantokyvyn optimointia, vaikka vain hieman toisenlaisella toimenpidesuosituksella voitaisiin edistää esimerkiksi riistan elinympäristöjen säilymistä. Metsänomistajalähtöisen metsäsuunnittelun alkuvaiheeseen tarvitaan läpinäkyvä tapa tuoda esiin työn tilaajan metsän käytön konkreettiset tavoitteet ja samalla myös työn toteuttajan lähtökohdat ja periaatteet, jotta palvelun kysyntä ja tarjonta voisivat kohdata tuloksekkaasti. Tämä tilaus- ja alkuvaiheen neuvottelu muuttuu aiempaa tärkeämmäksi, sillä metsänomistajaa ei usein haluta mukaan metsäsuunnitelmien maastotöihin.

Tilarajat ylittävissä toiminnoissa ammattilaiset ovat sekä suojelu- että metsätaloustoimia koskien hyvin samanmielisiä, eli eivät kovin innostuneita. Tämä tulos heijastaa vahvaa traditiota tilakohtaisesta palvelusta ja omistajan vahvasta päätösvallasta omien metsiensä käsittelyssä. Ekologinen tutkimustieto, kustannustehokkaasti toteutettavan palvelukokonaisuuden periaatteet sekä pieni joukko tilarajat ylittävistä palvelusta kiinnostuneita maanomistajia puoltaisi kuitenkin tilarajat ylittävän palvelunäkökulman vahvistamista. Olemassa olevat käytännöt ja metsäammattilaisten asenteet kuitenkin tarkoittavat, että tilarajat ylittävää palvelua on syytä edistää harkitusti palvelumuotoilun, pienten kokeilujen ja hyvien käytäntöjen levittämisen kautta. Metsään.fi-palvelun osaksi kehitteillä oleva Palstaporukat-toiminto voisi olla yksi virike, jonka kautta tilarajat ylittävä palvelu voisi kehittyä ensin metsänhoitotyömaihin ja myöhemmin myös luonnonhoito- tai suojeluyhteishankkeisiin. Tässä pro-

sessissa maanomistajayhteistyötä vauhdittavien konsulttiyrityksien rooli saattaa tulevaisuudessa osoittautua ratkaisevaksi.

4.4. Poliittikahaasteet ja jatkotutkimustarpeet

Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että metsänomistajista suuri osa on valmis ottamaan vastaan metsien monimuotoisuuteen liittyvää sekä metsien käsittelyä monipuolistavaa neuvontaa ja suunnittelupalvelua. Metsäammattilaisilla on myös aiempaa enemmän kokemusta ja koulutuksen tarjoamaa pohjaa näiden palvelujen tarjoamiseen. Työ kuitenkin jatkuu: esimerkiksi parhaillaan käynnissä olevassa Monimetsä-hankkeessa tuotetaan vastauksia juuri talousmetsien luonnonhoidon edistämiseen, mistä tullaan lähivuosina myös järjestämään lisää koulutusta metsäalan toimijoille. Jatkokehitystyön keskeisenä haasteena on löytää sellaiset kustannustehokkaat palvelun toteutuskanavat, että orastava ja aiempaa monipuolisemman palvelun kysyntä voisi realisoitua osana talousmetsien luonnonhoidon palveluntarjontaa.

Tutkimuksen toinen keskeinen havainto oli tilarajat ylittävän näkökulman vieraus sekä metsänomistajien että palveluntarjoajien joukossa. Koska maisematason näkökulma on sekä puuntuotannollisissa, monikäyttöisissä että monimuotoisuuteen liittyvissä palveluissa perusteltu, tarvitaan lisää julkista keskustelua ja käytännönläheisiä kehittämiskokeiluja tarkoituksenmukaisen ja hyväksyttävän tilarajat ylittävän toiminnan aikaansaamiseksi suomalaiseen yksityismetsätalouteen. Tämä on luonnollisesti tehtävä maanomistajien omistusoikeutta ja päätösvaltaa kunnioittaen ja samalla kenties maanomistajayhteistyön sosiaalisia hyötyjä esille nostaa. Poliittikakeinojen kehittämisessä on suositeltavaa harkita kasaamisbonuksien käyttöönottoa tilarajat ylittävien suojele- ja luonnonhoitohankkeiden kannustamiseksi.

Jatkotutkimuksissa olisi tarpeen selvittää tarkemmin luottamuksen ja epäluottamuksen syntyneiden mekanismeja maanomistajien joukossa sekä toisaalta myös hyvän neuvonta- tai suojelusopimuskokemuksen konkreettista vaikutusta tuleviin metsänkäyttöpäätöksiin. Metsäammattilaisten nihkeys tilarajat ylittävää palvelunäkökulmaa kohtaan on tämän tutkimuksen mukaan perusteltu jatkoselvitysten aihe. Metsien monikäyttöneuvontaa varten olisi myös hyvä saada syvällisempää ymmärrystä metsäammattilaisten ammatti-identiteetistä, osaamistarpeista ja edistyksestä ideoista, joiden toteuttamista oman organisaation työkuultuuri tai palveluvalikoima tarpeettomasti jarruttaa. Myös tästä aihealueesta on tarpeen käynnistää konkreettisia kehittämishankkeita. METSO-ohjelman kannalta olennainen jatkotutkimusaihe on monimuotoisuusneuvonnan lomittaminen markkinapalvelujen joukkoon.

Tutkimuksen rajoitukset

Metsänomistajakyselyn tuloksia ja vastausjakaumia ei sellaisenaan voi yleistää valtakunnallisiksi, koska tutkimus kohdentui muutamaan itä- ja länsisuomalaiseen alueeseen, jotka erilaisuudestaan huolimatta eivät edusta koko Suomea. Lisäksi on otettava huomioon, että Pohjois-Karjalan osaotoksessa olivat mukana kaikki METSO-sopimuksen joko ELY- tai Metsäkeskuksen kanssa tehneet maanomistajat sekä näitä täydentävä satunnaisotos muista maanomistajista. Metsäomistajien näkemykset ovat tuloksissa siis luultavasti hieman monimuotoisuus- ja suojeluyhteisistä painottuneita. Metsäammattilaiskysely puolestaan edustaa melko hyvin metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöitä valtakunnallisesti ja jossain määrin myös OTSO Metsäpalveluiden palveluntarjoajanäkökulmaa, vaikka OTSO:n vastaajien lukumäärä olikin selvästi metsänhoitoyhdistysten vastaajajoukkoa pienempi. On syytä huomata, että muiden metsäpalveluntarjoajien (metsäpalveluyrittäjät, puunhankintaorganisaatiot) tai viranomaisten näkemyksiä ei tutkimuksessa kysytty.

5. Viitteet

- Asikainen, A.-R., Hujala, T. & Kurttila, M. 2014. Maanomistajien näkemyksiä metsänkäsittelyn vaihtoehdoista ja metsäammattilaisten palvelunkehittämisenäkökulmia – Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen tapaustutkimus. *Metsätieteen aikakauskirja* 3/2014: 149–162.
<http://www.metla.fi/aikakauskirja/abs/fa14/fa143149.htm>
- Borg, R. & Paloniemi, R. 2012. Deliberation in cooperative networks for forest conservation. *Journal of Integrative Environmental Sciences*, 9 (3): 1-16.
- Hujala, T., Kurttila, M., Korhonen, K., Hänninen, H. & Pykäläinen, J. 2010. Metsänomistajien päätöksentekotilanteet: kohti uudistuvia metsäsuunnittelupalveluja ja suojelupäätösten tukea. *Metlan työraportteja* 177. 40 s. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp177.htm>
- Hujala, T. & Rantala, M. (toim.) 2012. METSO-opas metsäalan toimijoille. Metsäntutkimuslaitos, Vantaa. 44 s. <http://www.metsonpolku.fi/download/noname/%7BCAF56FCF-E78C-4ED7-941A-7A1DE5C02F4C%7D/116612>
- Hänninen, H., Karppinen, H. & Leppänen, J. 2011. Suomalainen metsänomistaja 2010. *Metlan työraportteja* 208. 94 s. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp208.htm>
- Koskela, T., Syrjänen, K., Loiskekoski, M. & Paloniemi, R. (toim.) 2010. METSO-ohjelman väliarvio 2010. Toimintaohjelman käynnistyminen 2008-2009. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008-2016. Helsinki. 68 s.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/materiaalit/esitteet/METSO-ohjelman_valiarvio_2010.pdf
- Koskela, T., Kuusela, S., Syrjänen, K. & Anttila, S. 2016. METSO-tilannekatsaus 2015 : Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2025. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 20/2016. 24 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-224-9>
- Kumela, H., Hujala, T., Pykäläinen, J., Rantala, M. & Kurttila, M. 2013. Metsänomistajille tarjottavat luontoarvopalvelut: nykytila ja kehitysnäkymiä. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 253. 50 s. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2013/mwp253.htm>
- Kumela, H. & Hänninen, H. 2011. Metsänomistajien näkemykset metsänkäsittelymenetelmien monipuolistamisesta. *Metlan työraportteja* 203. 76 s.
<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp203.htm>
- Kurttila, M., Korhonen, K., Hänninen, H. & Hujala, T. 2010. Yksityismetsien metsäsuunnittelu 2010 - nykytilanne ja kehittämistarpeita. *Metlan työraportteja* 153. 43 s.
<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp153.htm>
- Kuusela, S. & Koskela, T. 2015. METSO-yhteistoimintaverkoston seuranta 2015. Suomen ympäristökeskus & Luonnonvarakeskus. 11 s.
<http://www.metsonpolku.fi/download/noname/%7B2AA8500F-BC4E-404D-96D4-9C3C3CB9BF15%7D/118224>
- Laita, A., Horne, P., Kniivilä, M., Komonen, A., Kotiaho, J., Lahtinen, M., Mönkkönen, M. & Rämö, A.-K. 2012. METSO-ohjelman väliarvio 2012. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2016. 63 s. <http://www.metsonpolku.fi/download/noname/%7B9C59F8AD-1C03-4C94-8E29-19E910D71447%7D/116640>
- Laitila, T., Tikkanen, J., Hujala, T. & Kurttila, M. 2009. Yksityismetsien monikäyttöön liittyvät arvot ja asenteet: analyysi metsänomistajien haastatteluista. *Metsätieteen aikakauskirja* 2/2009: 113–125.
<http://www.metla.fi/aikakauskirja/abs/fa09/fa092113.htm>
- Leppänen, J. & Sevola, Y. 2014. Metsätilastotiedote 6/2014: Metsämaan omistus 2012. Metsäntutkimuslaitos, Metsätilastollinen tietopalvelu. 14.2.2014.
http://www.metla.fi/metinfo/tilasto/julkaisut/mtt/2014/metsamaan_omistus2012.pdf
- Metsäsuunnitelmat myyvät yhä. 2016. *Metsälehti* 12.10.2016 16:13.
<https://www.metsalehti.fi/artikkelit/metsasuunnitelmat-myyvat-yha/>
- Minun METSO:ni. 2012. Minun METSO:ni - tarinoita metsänomistajista ja metsien vapaaehtoisesta suojelusta METSO-ohjelmassa. Metsänomistajien liitto Länsi-Suomi. 20 s.
<http://www.metsonpolku.fi/download/noname/%7BC142623D-7F5D-4575-AE7A-C630D848C62B%7D/116611>
- MOSSE 2008. MOSSE Monimuotoisuuden tutkimusohjelma (2003–2006): Loppuraportti ja itsearviointi. Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö. 57 s.
http://ym.multiedition.fi/fi/hankkeet/Aineistot_toimenpiteiden_seuranta/MOSSE_monimuotoisuuden_tutkimusohjelma_2003-2006_loppuraportti-ja_itsearviointi2008.pdf
- Paloniemi, R. & Tikka, P. 2008. Ecological and social aspects of biodiversity conservation on private lands. *Environmental Science & Policy* 11(4): 336–346.

- Paloniemi, R. & Varho, V. 2009. Changing ecological and cultural states and preferences of nature conservation policy: The case of nature values trade in South-Western Finland. *Journal of Rural Studies*. 25(1): 87–97.
- Paloniemi, R. & Vainio, A. 2011. Legitimacy and empowerment: combining two conceptual approaches for explaining forest owners' willingness to cooperate in nature conservation. *Journal of Integrative Environmental Sciences* 8(2): 123–138.
- Primmer, E. 2011. Policy, project and operational networks: channels and conduits for learning in forest biodiversity conservation. *Forest Policy and Economics* 13(2): 132–142.
- Primmer, E. & Keinonen, E. 2006. Yhteistoimintaverkostot. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman kokeiluhanke. *Suomen ympäristö 45/2006*. Suomen ympäristökeskus. Helsinki.
- Primmer, E., Paloniemi, R., Similä, J., Barton, D.N. 2013. Evolution in Finland's forest biodiversity conservation payments and the institutional constraints on establishing new policy. *Society & Natural Resources* 26(10): 1137–1154.
- Syrjänen, K., Horne, P., Koskela, T. & Kumela, H. (toim.) 2006. METSO:n seuranta ja arviointi. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman seurannan ja arvioinnin loppuraportti. 319 s. + liitt.
- Syrjänen, K., Hakalisto, S., Mikkola, J., Musta, I., Nissinen, M., Savolainen, R., Seppälä, J., Seppälä, M., Siitonen, J. & Valkeapää, A. 2016. Monimuotoisuudelle arvokkaiden metsäympäristöjen tunnistaminen. METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2016–2025. Ympäristöministeriön raportteja 17/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4606-0>
- Vainio, A. & Paloniemi, R. 2012. Forest owners and power: A Foucauldian study on Finnish forest policy. *Forest Policy and Economics* 21: 118–125.

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000